

Tartalom

MEDITÁCIÓ	
Ordass Lajos – Akarsz-e meggyógyulni?	1
Rőzse István – Megemlékezés a temetőben	2
Keken András – Oh én szerelmes Jézusom (vers).....	6
ZSINATI HÍRMONDÓ	
Zászkaliczky Péter – Lemondó levél.....	7
Valentinyi Károly – Bejelentése.....	10
Boleratzky Loránd – Lemondó levele	11
TANULMÁNYOK	
Herényi I.–Törös L. – A református és evangélikus törvényalkotásról.....	14
Rőzse István – Mindent vizsgálatok meg	18
Dóka Zoltán – A környezet felelőssége	25
Terray László – „Ordass-vita” Norvégiában	29
Ittész Gábor – Helyzetrajz a Magyarországi Evangélikus Egyházzól 1996-ban	32
KÖNYVISMERTETÉS	
id. Magassy Sándor – Egyháztörténet mozaikcserépben	37
Német és angol nyelvű tartalmú összefoglaló.....	40

KERESZTYÉN IGAZSÁG

Az Ordass Lajos Baráti Kör negyedévi folyóirata
Független evangélikus teológiai és kritikai lap

Új évfolyam 31. szám – 1996 ŐSZ

A szerkesztésben bizottság vesz részt.

Felelős szerkesztő és kiadó: id. KENDEH GYÖRGY (tel.: 166-2523)

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1114 BUDAPEST, Bocskai út 10.

Egyes szám ára: 100,- Ft. Évi előfizetés: 400,- Ft. Külföldre: 10 DM

Csekkszám: ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR,
BUDAPEST – OTP XI. ker. 1171034–20081452

Készült a KÖNYVFÓLIA Bt. nyomdájában, Budapest

Felelős vezető: Tóth Béla

HU ISSN 0865-2163 – Törzsszám: 1996/320 – Eng. szám: III./E1/20/1989

Ordass Lajos

*Akarsz-e meggyógyulni?
János 5,6.*

Uram!

Már harmincyolc éve volt beteg ez az ember. Megpróbált életét odacipelte a tóhoz, mert azt mondták neki: a vize gyógyít. És Te mégis megkérded tőle: „Akarsz-e meggyógyulni?” Pedig fölöslegesen nem kérdezősködsz. Később – a 14. versben – azt mondtad ennek az embernek: „Imé! Meggyógyultál: Többé ne vétkezzél, hogy rosszabbul ne legyen dolgod!” Megértem: a betegsége a bűnével függött össze. Ezért kérdezted: bűnéhez ragaszkodik-e, vagy gyógyulni akar?

A bűn bajában szenvedők gyógyfürdője a Te éltető igéd. Te magad. Ezt hirdeti egyházad. Sok ember reménységgel is fordul feléd. Több, mint ahány meggyógyul. Mert a gyógyulás vágya mellett sok ember görcsösen ragaszkodik dédelgetett bűnéhez. Te pedig csak azt tudod meggyógyítani, aki kész bűnével szakítani.

Uram!

Gyógyító irgalmadról bizonyosságot teszek. De tudom: amíg itt élek a földön, a bűn fertőzésének állandóan ki vagyok téve – sok csodás gyógyulás után is. Ahányszor fertőz, annyiszor add belém az akaratot is a velem való szakításhoz és annyiszor gyógyíts meg, hűségese orvosom!

Megemlékezés D. Ordass Lajos püspök sírjánál

Jézus mondja:

„De aki mindvégig kitart, az üdvözüll.” (Mt 24,13)

Emlékező Család, emlékező Gyülekezet!
Testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

D. Ordass Lajos püspök halálának 18. évfordulóján a szeretet megemlékezéséhez családjának mostani gyásza kapcsolódik s kapcsolódik hozzá a reánk nehezedő teher Isten országa építéséért, az egyházáért, miközben látjuk és magunkon is tapasztaljuk az erőtlenséget, a tanácsstalanságot, a zsinat sokszor meddő küzdelmét. Úgy érezzük, hogy Istennek tavaszi-őszi, „korai” és „késői esője”, a Szentlélek kiáradása mintha elkerülne bennünket és ezért nem tapasztalunk megújulást az egyház szervezetén, jogi keretén, az evangélikus iskolák indulásának megfelelő ütemén, a hitoktatás megszervezésén s a gyülekezetek és keresztény családok jelentős részének életén, valamint személyes életünkben. A biztató jelek elszigetelten jelentkeznek s nemigen változtatnak az egyház helyzetén. Elnyomja az a légkör, az a megkövesedett állapot, tehetetlen egy helybe topogás, sokszor jelentkező érdektelenség és közöny, ami az elmúlt negyven évben jellemezte a hazai evangélikusságot. Pedig a mi feladatunk nem az elmúlt 40 évben kivéreztetett egyház konzerválása.

Az elhangzott ígét, Jézus biztatását, inkább ismerjük Károli Gáspár bibliafordítása szerint: „De aki mindvégig állhatatos marad az üdvözüll.” A „mindvégig kitartás”, a „mindvégig állhatatosság” még így is visszaadható magyarul: „De aki mindvégig a helyén marad, az üdvözüll”.

Megemlékezésünkben szomorúan gondolunk arra, hogyan forgatták ki D. Ordass Lajos kitartásának, állhatatosságának az értelmét, amikor vádolták a püspökséghez való ragaszkodással, merevséggel, „nem érti meg az idők szavát...” Ezért tehetjük fel magunknak is a kérdést, hogy vajon megértjük-e Jézus szavát? Mert ha megújulást, újjászületést szeretnénk s ezért imádkozunk is, akkor ez élő Urunk bátorítása szerint helyünkön maradvá lehetséges.

D. Ordass Lajos nem a pozícióhoz, az állásához, a püspöki székhöz, az egyházkormányzati jogkörhöz ragaszkodott görcsösen, hanem ahogy hitben felismerte helyét, ahova feltámadott Urunk helyezte: ott mindvégig kitartani, állhatatosan megmaradni. Ez nemcsak a püspöki szolgálatára vonatkozik, de arra is, még ha ennek látható folyamata az egyházi törvények szerint lefolytatott választás, amikor is a bányakerület gyülekezeteinek bizalma Ordass Lajos felé

---

fordult. Szomorúan tapasztalhatjuk, hogy még megválasztásának tisztaságát is megkérdőjelezzük, ugyanakkor elmennek nyilvánvaló választási törvénytelen-ségek mellett.

Amikor a felelősség ránk nehezedik, a megújulás kérdése így vetődik fel: Testvérek! Akarunk-e megmaradni helyünkön, ahova Jézus Krisztus állított bennünket, mint egyházát, mint tanítványait, mint ebben a mulandó világban élő keresztényeket, az Atya gyermekeit? Nem felbuzdulva, nekihevíülve és csupán fellángolásból, hanem állhatatosan, kitartóan: mindvégig.

Jézus nem titkolja, hogy a helyzet, a körülmények, amelyekben mindvégig a helyünkön akar látni, nem a legmegfelelőbbek, nem optimálisak és nem ideálisak. Inkább arra biztat, arra bátorít, hogy a körülmények, a nem éppen kedvező helyzet ellenére, azokkal szemben, még ha kenyértörésre is sor kerül, legyünk állhatatosak, kitartóak: a szenvedések ellenére is...

Ahogy a sportolók még ruházatukat, étkezésüket is a versenynek rendelik alá – így igazítunk mindent, egész életünket ahhoz, amivel Jézus Krisztus bízott meg, amire ő választott ki és ő hívott el: „Te pedig kövess engem!” (Jn 21,22.) Még akkor is ha a világtörténelem, személyes életünk látható eseményei és folyamatai ehhez nem igazodnak. Ebből következik a szenvedés. Jézus példázata szerint a konkoly és a búza együtt növekszik s csak az aratáskor választják szét. Ez áll az egyház életére is, ahol szintén jelentkezik a torzító, a zsákutcát magasztaló, romboló és Jézus Krisztustól elszakítani akaró erők. Jézus Krisztus által kijelölt, tőle kapott helyünkön állhatatosan megmaradni, kitartani ezért jelent sokszor szenvedést is.

Amikor megemlékezünk D. Ordass Lajos püspök életéről és szolgálatáról, emlékezünk arra is, hogy 1945-től 1978-ig, haláláig volt püspök s ez alatt az idő alatt 5 évig gyakorolta hivatalát. Ezt az öt évet is két különböző vészes időszakban vállalta. Ha valóban a püspöki székhöz ragaszkodott volna, akkor azt nézte volna, hogyan lépjen, hogyan szóljon, hogyan ússzon az árral, ami a püspöki széket számára biztosíthatja. De ő azt nézte hogyan maradhat állhatatos ott, ahova az Atya jobbjára ült Urunk állította.

A rehabilitáció körül sok vita támadt. A jogi kérdéseken túlmenően Jézus bátorító, most elhangzott szava, figyelmeztetés is: Testvérek! Maradjatok mindvégig állhatatosak! Maradjatok kitartóan a helyeteken. Még ha jön a szenvedés is. Egyik tragédiája az evangélikus egyháznak, hogy a megkeresztelt, felnövekvő nemzedékeket nem készíti fel a szenvedésre. Sőt az elmúlt 40 évben a szenvedést lejárátták, a szenvedőket kifigurázták. Emlgették, hogy aki szenved az vagy politikai, vagy gazdasági, vagy egyéb okokból, de magának köszönheti s, amit főzött, azt egye is meg. A jelenlegi társadalmi fejlődésünkben is sok keresztény és egyházellenes mozzanat figyelhető meg. És akkor le

---

akarjuk tagadni, hogy Jézus Krisztusért szenvedni kell? Sőt vannak történelmi korszakok és helyzetek, amikor az ilyen értelmű szenvedést nem kerülhetjük meg, mert különben nem maradunk állhatatosan a helyünkön. Az elmúlt időszak teológiai csatározásainak nyelvén azt kell mondanunk, hogy a kereszti teológiáját nem lehet felcserélni a diakóniai teológiával. A keresztyén neveléshez hozzátartozik a felnövekvő nemzedékek elő- és felkészítése a Jézus Krisztusért való szenvedésre. Ha másképp nem, akkor azoknak a naponkénti, mindenkorai döntéseinknek a során, amiket hozunk Jézus Krisztusnak a Szentlélek által való irányítása alatt.

Akire halálának 18. évfordulóján emlékezünk, sok jó példát ad döntéseinkhez. Ez a Jézus Krisztusra figyelés hozhat megújulást mind egyházi mind pedig személyes és családi életünkben.

Dietrich Bonhoeffernek, az egyház egy másik mártírjának a „Krisztuskövetés” (Nachfolge) c. művében különösen minket evangélikusokat figyelmeztet arra, hogy az ingyen kegyelemből, hit által való megigazulás nem jelent felmentést Jézus parancsának való engedelmesség alól. Az ingyen, kegyelemből, hit által való megigazulás elválaszthatatlan Jézus Krisztus követésétől! Jézus ma elhangzott ígérete ezért szól így: az üdvözül, aki mindvégig kitart, állhatatosan a helyén marad. Helyünk pedig a világban, az egyházban, személyes és családi életünkben: Krisztus követése.

Ezért emlékeztetném a Testvéreket arra, hogy az előbb említett könyv hosszú viaskodás után magyarul is megjelent s a könyv tartalma valamint a magyarul megjelenés körülményei közt feszülő ellentét szimbolikus is lehet mai egyházi helyzetünk tekintetében – különösen a fordító viszontagságai, eredeti céljának összefüggésében, amikor is D. Ordass Lajos püspökké szentelésének 50. évfordulóján akarta megjelentetni a művet.

A rohanó történelmi időben, a mulandó világban változik helyzetünk s változnak a körülmények, amelyekben a Mester tanítványainak állhatatosságát és kitartását várja. Különböznek a szolgálatok és szolgálati helyek is, ahova állít bennünket. Vannak azonban mindnyájunk számára érvényes eligazító üzenetek Jézus Krisztus most elhangzott szavának: Testvéreim! Hazánkban is az evangélikus egyháznak minden időben hitvalló egyháznak kell lennie!

A reformáció, a hitvalló és ébredési mozgalmak a két világháború idején és után, mind-mind jó példák erre. Mindebből most elsősorban D. Ordass Lajos és családjának életpéldáját és küzdelmes, hitvalló szolgálatát emeljük ki, amire ma, halálának 18. évfordulóján, Isten iránti hálával emlékezünk.

Jézus Máté és Márk evangéliuma szerint, a most elhangzott bátorító és figyelmeztető igéjét három vonatkozásban mondta el.

Beszélt a szenvedésekről, amelyek az ő tanítványaira is rátörnek: kenyér-

---

gond, igazságtalanságok, a világ talmi csillogásának kísértése, a gonosz, a bűn és a halál megtévesztő manőverei, kishitűség és szeretetlenség.

Sokszor eljutunk mi magunk is odáig, hogy legszívesebben kényszerítenénk Jézus Krisztust a kövek kenyérré változtatására, győzzön meg csodáival, globális világi hatalommal mutassa meg dicsőségét és kozmikus hatalmát s adja vissza nekünk az elveszített paradicsom tökéletes boldogságát. Különösen, amikor nap mint nap gondokkal küszködünk és lázongunk, amiért nem tesz kivételt velünk, nem juttat „előnyökhöz” az ingyen, kegyelemből, hit által való megigazulás alapján. Jézus Krisztus követése miért nem jár elismeréssel és világi előnyökkel? Sőt belekerülhetünk emberileg reménytelennek látszó helyzetekbe és megbotránkozunk... De, aki mindvégig állhatatos marad, kitart, helyén marad, az üdvözülni – bátorít, vigasztal Mesterünk.

Jézus beszélt a szenvedésről, üldöztetésről, ami miatta esik meg tanítványai-
val: velünk, ebben az elmúló világban.

Az új történelmi korszak megmutatja nekünk, hogy akár egy egész társadalom is megbotránkozhat a Krisztusért való szenvedés miatt. Sokan gondolják, ha az Isten parancsolatait félreteszik kevesebb konfliktus marad az életükben, miért járnának Krisztus küldetésében ebben a sok színű, „pluralista” világban. Az egyház is könnyíteni akar a sorsán, amikor XX. századi eseményeket akar az Újszövetségbe beletuszkolni. Keresztény családok, főleg fiatalabb, tapasztalatlan nemzedékek sodortatják magukat a kor divatos áramlataival és jutnak el megint a kártyavetéshez, asztrológiához s egyéb okkult valláspótlékokhoz vagy a keleti vallások lelki-szellemi egzotikumához, mert talán kevés nekik, szégyellik Krisztust. Az egyházon belül is újra felüti a fejét Jézus váltság-halálának a kisebbitése és feltámadásának a letagadása. Nem akarunk szenvedni Krisztusért! De, aki mindvégig... – Bátorít mindnyájunkat Jézus Krisztus. Hiszen ő ad nekünk megmaradást helyünkön, kitartást és állhatatosságot mindvégig a miatta való földi szenvedésben!

Amikor harmadjára is bátorítja és figyelmezteti tanítványait, beszél Jézus az utolsó idők nyomorúságáról, istentelenségéről és embertelenségéről, a miattuk való szenvedésről, arról a szenvedésről, ami a jövőtől való félelem miatt van az emberekben. Beleértve a történelmi, a személyes élet közeli „jövő”-ét, amikor nem merik vállalni a gyermeket, a következő nemzedéket és beleértve a kozmikus távlatot az élet értelmét és célját. Ma már a történelem folytonos fejlődés-ként való felfogása a tudósok számára is vitatott, de a hétköznapokban is csökken a hitele. Mégsem megoldás a félelem elfojtása testi, szellemi vagy kémiai drogokkal.

Az ige feltárja, hogy van vég, van véglegesen eldőlt sors: üdvösség vagy kárhozat, elmúló világ és örök élet Isten örök országában. A történelmi folya-

---

matban pedig a sátán egyre türelmetlenebbül, egyre rafináltabban akar elszakítani Istentől, atyai szeretetétől, Krisztusban való megigazulástól és a Szentlélek által való megújulástól. Nagy ötletek, világ- és népboldogító kísérletek között vergődünk, de hitben Krisztus által Isten országában már élhetünk: az anyaszentegyház közösségében, élve az igével és úrvacsorával, imádkozva és munkálkodva Krisztus küldetésében.

Mennyi cáfolat, egyre-másra éleződő vita, ellenérv az áldott Orvos, a Szabádító, a Megváltó, a jó Pásztor, Isten Fia ellen...

DE, aki mindvégig kitart, állhatatos marad, helyén marad, AZ üdvözül – bátorít – vigasztal Jézus mindnyájunkat.

Amen.

Óh én szerelmes Jézusom

Írta: Friedrich Spitta.

Fordította: dr. Keken András.

*Óh én szerelmes Jézusom,
A földre jöttél, jól tudom.
Néhány tanítvány járt Veled,
Hegy-völgy ismerte léptedet.*

*Erdőn-mezőn át járj velünk,
Mutasd, mit alkot Istenünk,
Mutasd hatalmad száz jelét,
Szíromlevélem kézjegyét.*

*Ha kereszt mellett visz utunk,
Csak emlékeztess, Jézusunk,
Kik bántottak, a vétkeik
Te megcsótátottad nekik.*

*Ha fénylő égre néz szemünk,
Taníts: mikor majd elmegyünk,
E földi otthonunk helyett
Ott készítesz nekünk helyet.*

*Mikor napunk hanyatlik már,
S a vándorút végére jár,
Oh, jöjj Úr Jézus, fogd kezünk,
Veled a mennybe érkezünk.*

*Örök hajnal vesz ott körül,
Angyalsereg velünk örül,
És zeng a dal száz szent híron:
Légy áldott, drága Jézusom.*

A legutóbbi zsinati ülésről közölt sajtómegnyilatkozások kiegészítésre szorulnak. Nagyön egyoldaltiak azok a sorok, amelyek az egyház közvéleményét kívánják tájékoztatni a zsinat csődjéről. Az alább közölt írások, bejelentések sejtetik, hogy a zsinat patthelyzetbe került. QUID NÜNC?

Szerk.

Zászkaliczky Péter zsinati tag, bizottsági elnök lemondó levele

A Magyarországi Evangélikus Egyház Zsinata
elnökségének és tagjainak,
a Pesti Evangélikus Egyházmegye Közgyűlésének

*Tisztelt Zsinat!
Tisztelt Egyházmegyei Közgyűlés!*

Hosszú belső harc és lelkiismereti vívódás után teljesen egyértelművé vált elhatározásként bejelentem, hogy zsinati tagságomról a mai nap hatályával lemondok. Lemondásom okát az alábbiakban ismertetem azzal a kötelező őszinteséggel, amellyel tartozom a zsinatnak, a feladattal megbízó közgyűlésnek, de önmagamnak is.

Az úgynevezett területrendezés a zsinat még elvégzendő munkájában kiemelten nagy és szerteágazó feladatként szerepel. A kérdésnek még 1992. augusztus 29-én tartott előzetes megvitatása, és 1996. február 23-án tartott általános vitája is mutatta, hogy az eltérő szempontok és az egymással olykor élesen szembenálló vélemények különösen is igénylik a nyílt, testvéri, és nem utolsósorban az egyéni érdekektől mentes vitát, így találva meg ebben a kérdésben is a jövő működésének legjobbnak ítélt feltételeit. Ezért képviseltem az általános vitát bevezető előterjesztésemben: a személyi kérdéseket és a területrendezés kérdését válasszuk el egymástól, hogy a területrendezés ügye ne váljék esetleg áldozatátává lealacsonyító hatalmi harcnak, személyi érdekekért és érdekek körül támadó küzdelemnek. Egyháztörténeti példákra, egyházunk több évszázados zsinati hagyományaira is hivatkozva javasoltam: a már egyszer egyház tisztségükbe megválasztott és beiktatott tisztségviselőkre nézve a zsinat mondja ki majd a területi változás, a kerületek számának bővülése esetén is mandátumok megőrzését, hogy személyi kérdés ne lehessen a megoldások keresésének akadályozó tényezője.

A szándék kifejezése ellenére a területrendezés általános vitájában D. Dr. Har-

mati Béla püspök hozzászólásában azt említette, hogy az új struktúra nem fogja személyét érinteni, „nem okozok terhet”. Az egy napig tartó vitában ezzel kapcsolatban nem hangzott el észrevétel. Elképzelését egyértelműbben a február 19-i esperesi értekezleten fogalmazta meg: lemond püspöki tisztéről, amennyiben a jelenlegi egyházkerületi beosztást megváltoztatná a zsinat. Harmati Béla püspöknek ez a maga püspöki helyzetéből a zsinatra gyakorolt befolyásolása viszont olyan helyzetet teremt, amely lehetetlenné teszi a területrendezés kérdésének és a személyi kérdéseknek elválasztását, a személyi érdekektől mentes vitát és döntéseket. Ezt felmérve értelmetlennek tartom további zsinati tagságomat.

Jellemző és általánosítható példának kell tekintenem a két békési egyházmegye február 21-i közös LMK értekezletét, amelyen a területrendezés kérdésének megtárgyalásakor az esperesek bejelentették Harmati püspök lemondási szándékát az egyházkerületek számának megváltozása esetén. Ennek ismeretében is a tényleges szolgálatban lévő lelkészek egy tartózkodás mellett a jelenlegi két kerület fenntartása mellett szavaztak. Előtte a beszélgetésben meg is fogalmazták a püspök lemondásával kapcsolatos véleményüket és aggályaikat: ha ilyen következménye is lenne a három kerület felállításának, akkor a jelenlegi helyzetet kell megőrizni. *A püspöki befolyásolás érvényesülése azért is kétségtelen számomra, mert a zsinat előkészítésének időszakában éppen a Nyugat-Békési Egyházmegye is három egyházkerületre tett javaslatot.*

Ebben a helyzetben nem lehet a területrendezés kérdésében *tisztességes döntésre számítani a zsinaton*, hiszen jogosan feltételezhető, hogy a szavazatok legalább egy részének indítéka nem a kérdésben elfoglalt személyes meggyőződés, hanem D. Dr. Harmati Béla püspök lemondásának megakadályozása lesz. *A zsinat ilyen módon manipulált döntését viszont nem tudom vállalni sem önmagam, sem a zsinat, sem egyházam előtt, annál kevésbé sem, hiszen nyilvánvalóan semmi sem irányul Hamati püspök személye vagy püspöki tiszte ellen.*

Nem tudom vállalni azt sem, ami ebben a helyzetben a 3. sz. szakbizottság előkészítő munkáját nehezíti meg vagy lehetetleníti. Jogos igényként említette a zsinaton a területrendezéssel kapcsolatban mások mellett éppen D. Dr. Harmati Béla püspök is, amikor megfogalmazta: *nem lehet ezeket a kérdéseket az anyagiak nélkül tárgyalni.* Természetes volt számomra is, hogy többek között költségszámítások készüljenek a gyári és a békéscsabai egyházi központok kialakításával kapcsolatban. Ma már tudom, hogy a kezdeti egyetértő és lelkes segítőkészség után Békéscsabáról *a költségtervezetet nem fogom megkapni* éppen arra való tekintettel, hogy a püspöki székhely kialakítási tervéhez való segítségnyújtás most már D. Dr. Harmati Béla püspök személye ellen *irányulna*, hiszen ehhez lemondási szándéka kapcsolódik. Így viszont nem tudok becsülettel eleget tenni a jogos elvárásoknak, és a zsinattól kapott megbízásnak sem.

Véleményem szerint egy ilyen helyzetben *a területrendezés kérdését tovább képviselni értelmetlen*, és tovább tárgyalni a zsinaton csupán a demokratizmus látszatának megőrzéséért erkölcstelen is.

Míndezt Bárdossy Tibor és Zászkaliczky Pál zsinati társaimmal elmondtuk Harmati Béla püspöknek is. Közösén fejeztük ki véleményünket, hogy lemondási szándéka *a zsinat zsarolása, amit semmi sem indokol, a zsinati munkának olyan akadály, ami bénítja és ellehetetleníti azt. Együtt kértük álláspontjának megváltoztatására is*. A közel három óras nyílt, őszinte és baráti hangú beszélgetés ellenére is kitartott álláspontja mellett. Szándékát azóta megerősítette a május 11-i orosházi körzeti LMK ülés nyilvánossága előtt is: *lemond, ha nem a két egyházkerület marad*. Beszélgetésünk alkalmával pedig hallgatólagosan tudomásul vette, hogy így nem tudom tovább végezni zsinati munkámat.

Időm és energiám nekem is véges. A zsinati munkára szabadidőmet hosszú éveken át szívesen feláldoztam, és sokszor végeztem kényszerűségből a gyülekezeti munka rovására is. Azt viszont lelkiismeretem is tiltja, *hogy időmet egy lemondási szándék fenyegetésével előre befolyásolt döntés előkészítésére tecozoljam, és nevem is fémjelezze azt*.

Félreállok. Fáj, hogy nem élhetem át a munka befejezését, visszatekintve ugyanakkor öröm is van bennem. Ez egyrészt személyes öröm: egyháзам először méltatott arra, hogy szolgálati időm befejező szakaszában gyülekezeti feladatkörön túli, országos feladattal is megbízzon. Ezért utólag is külön köszönöm a Pesti Egyházmegye Közgyűlésének megtisztelő bizalmát. Örömom másik forrása, hogy *eddig megalkotott törvényeinkben egyetlen torzulás sem maradt azokból a jogszabályokból, amelyek az 1952–53-as és az 1966-os törvényeinkben a diktatúra kényszerében s a diktatúra egyházi kiteljesítéséért jöttek létre*. Törvényeinknek megtisztítását ezektől a torzulásoktól nemzedékem kötelező feladatának tekintettem, mint akik részben szevedői, de mindenképpen tudatos átélői voltunk ennek a korszaknak. Belső örömmel vallom, hogy ez a szándék maradék nélkül megvalósulhatott.

Lemondásomat először napirend előtti felszólalásnak szántam a zsinat júniusi ülészakán. Végül azért döntöttem jelen formája mellett, hogy az elnökségnek legyen alkalma az új helyzetben is időben megszervezni a zsinat további munkáját.

Budapest, 1996. május 20.

Dr. Valentinyi Károly zsinati tag lemondó levele

Tisztelt Zsinat!

Mint olyan személy, aki a 3. Bizottságnak kezdettől fogva aktív tagja voltam, előljáróban is szeretném megdöbbenésemet kifejezni Zászkaliczky Péter bizottsági elnök lemondásával kapcsolatban. Éveken keresztül nagyon sokat dolgozott azért, hogy eredményeket tudjunk felmutatni, s a zsinat ezt soha nem tudja neki meghálálni, megfelelően megköszönni.

Lemondó leveléből azt emelném ki, hogy személyesen vettem részt az első békécsabai összevont LMK-án közvetlenül az előző zsinati ülés előtt.

Én a szavazás előtt pártolólágg szólottam a 3 kerület mellett, s nem akartam hinni a szememnek, hogy egységesen minden lelkész a 2 kerület fenntartása mellett szavazott egy tartózkodás mellett.

Azon a februári napon sem Kelet-, sem Nyugat-Békésben senki nem akart új püspökséget, senki sem akart püspöki székhelyen szolgálni, s mindenki arról beszélt, hogy milyen rossz lenne az egyháznak, ha mégis másként döntene a zsinat. A szöveg nagyon ismerős volt! Amint megtudtam, pár nappal korábban volt esperesi értekezlet, s azon elhangzott, püspöki lemondás lesz, ha megvalósul a 3 kerület. A februári zsinati ülés előtt mégis első és második helyen a 3 kerület mellett szavazott.

Ezt követően szinte hisztérikus kampány indult meg a keleti végeken. Előbb Orosházán, majd Békéscsabán került sor püspöki látogatással egybekötött, összevont LMK-ra. Az elmúlt években erre nemigen volt példa.

Zsinatunk egy másik vezetője Nyíregyházára utazott és ott tartott előadást. Annak tartalmát nem tudom, de tény, hogy egyik 3. bizottsági tagunk teljesen megrémülve közölte, hogy csak most látja át igazán, hová vezetne az, ha tovább erőltetnék a 3 kerületes megoldást. Ő nem fogja támogatni ezt a tervet.

Ezek a megnyilvánulások egyértelműen bizonyítják, hogy ezt a csak zsinati hatáskörbe tartozó kérdést kivitték arra a vidékre, amelyik számításba jöhetett volna a 3 kerület mellett. Ott azután egyoldalú érvekkel és részben zsarolás jellegű érveléssel bírták rá a jelenlévőket, hogy véleményüket egy irányban mutassák ki.

Az Evangélikus Életben olvastam, hogy a mi egyházunk a legjobban szervezett és irányított egyház Magyarországon. A fentiek mutatják, hogy ez pontosan így igaz, csak akkor kár volt összehívni a zsinatot, illetve úgy kellett volna csinálni, mint tette azt néhai Káldy püspök, aki egy hét alatt mindent elintézett, s ott is egyhangú volt a szavazás. De ez nem demokrácia, hanem diktatúra.

Tisztelt Zsinat!

Azt kérem a zsinattól, hogy amikor a kerületek kérdésében szavaznak, minden szempontot mérlegeljenek, csak az egyház érdekét nézzék, semmi mást, s ne hagyják magukat senki által befolyásolhatni!

Mezőberény, 1996. június 27.

(Dr. Valentinyi Károly)

Dr. Boleratzky Loránd zsinati tag lemondó levele

Budapest, 1996. június 29.

Tisztelt Zsinati Elnökség!

Tisztelt Északi Evangélikus Egyházkerületi Elnökség!

Amikor az Északi Evangélikus Egyházkerület közgyűlésének megtisztelő bizalmából zsinati tagságot nyertem, tisztában voltam azzal, hogy nem minden esetben tudok majd egyetérteni a zsinat többségének álláspontjával. Mégis azzal az elgondolással vállaltam a zsinati tagságot, hogy az egyház alapvető érdekeit érintő egyházi jogi döntéseknél semmiképpen sem fogok elvi engedményt tenni, akár csak 1948-ban sem, amikor zsinati tagságomról azért mondtam le, mert a zsinat működése az állami részről történt folyamatos beavatkozások miatt eleve nem látszott biztosítottnak.

Sajnos napjainkban is hasonló jelenségek mutatkoztak, ha ezúttal nem is állami részről.

A zsinat első kiábrándító lépése az ún. kétlépcsős zsinat tervének vitatható módon történt elvetése volt. Ennek a javaslatnak az elfogadása kétséget kizáróan demonstrálta volna azt, hogy a zsinat új választási törvény elfogadásával és új választások tartásával végleg szakít a múlttal és a reánk kényszerített egyházellenes törvényekkel. De nem ez történt. A zsinat immáron hatodik évébe lépett és az egyik legfontosabb kérdésnek a kerületi beosztásnak a maga előtt tolasásával, azt a legvégére hagyta. Ez azzal a veszéllyel járt, hogy közben a zsinat összetétele jelentősen megváltozott, ennek következtében a szakszerűség nem mindig előnyösen változott meg, a zsinat tagjai apatikussá váltak, belefáradtak annak indokolatlan elhúzódása miatt.

De voltak más hibák is. Ezek közül csak a leglényegesebbre szeretnék rámutatni. Elmaradt a zsinatot előkészítő alapos szakmai megalapozás. Kimaradt a szakemberek bevonásával történő alkotmányjogi vita, annak a felmérése, hogy milyen reformok, milyen újítások értek meg az egyházi közvéleményben és elmaradt a megvalósítandó zsinati célok konkrét megfogalmazása. Mivel a zsinatnak átgondolt, egyértelmű koncepciója nincs, ötletszerűen kerültek felszínre az elgondolások, sok esetben post festum, valamely törvény elfogadása után. Ezzel bizonytalansági légkört sikerült állandósítani. Így aztán öt év elteltével nincs gyakorlati jele a megújulásnak, noha tárgyilagosan el kell ismerni, hogy a zsinat nagyon sokat tett az egyházi autonómia, a jog uralmának a kiszélesítése érdekében elsősorban a hatalmi ágak szétválasztásával.

Ami a közelmúltban felzaklatta a kedélyeket, az Zászkaliczky Péter megrázó levelén keresztül drámai formában jelentkezett. Ez a levél kortörténeti dokumentum, amelyet az hitelesít, hogy olyan valaki írta, aki legtöbbit tett a zsinat

eredményes működése érdekében. Aligha lehet bagatellizálni azt az eljárást, hogy a kétkerületes megoldás érdekében a szakmai érvek helyett személyi elemekre terelődjön át a hangsúly és hivatali rangnál fogva veszélyes nyomásgyakorlásra kerüljön sor. A lemondás kilátásba helyezése mindenképp alkalmas a zsinati tagok egy részének szabad véleménynyilvánításának a befolyásolására és ezzel a zsinat tiszta, szabad működése veszélyeztetve van. Megszégyenítő lenne, ha ez a zsinat, mint „manipulált zsinat” kerülne be az egyháztörténetbe, mert a határozatok nem minden egyháztag saját, eredeti véleményét tökrözik.

Ez az eset mindenképpen tanulságul szolgálhat arra nézve, hogy a lelkeszek egy részének az egyházi vezetőkötől való függősége miatt az anyagi támogatók jelenlegi rendszerére tekintettel a lelkiismeretük szerinti döntés illuzórikus. Mennyivel megnyugtatóbb volt az a gyakorlat, amikor a Gusztáv Adolf Gyámintézet jogkörébe tartozott a segélyek szétosztása, mert ez a megoldás az egyházi vezetők irányában a lekötelezettséget feloldotta.

Véleményem szerint az igazi megújulás a lelkiek mellett elsősorban az egyházi struktúrán keresztül lehetséges. Aligha vehető komolyan egyik egyházi vezetőnknek az a megállapítása, hogy „csak akkor szabad a kerületek számát növelni, ha ez bizonyítottan a fejlődést szolgálja”. De hogy lehet ezt bizonyítani? Ennek belátásához nem elég a józan ész és azok a széles körben tapasztalható törekvések, amelyek minél kisebb kerületek létesítésére irányulnak, hisz ott intenzívebb munka végezhető.

A három kerületes megoldás ellen legfőbb indokként az anyagi erők elégtelenségét szokták felhozni. Nem szabad arra hivatkozva elodáznunk nagy, elvi kérdéseket, hogy hiányoznak a tárgyi és személyi feltételek. Téves álláspont, hogy csak akkor kell igent mondani, ha van elegendő pénz. Ha erre várunk, soha nem fogunk hozzá a reformok végrehajtásához. Legalább elvi döntés megnyugtatólag hatna az egyházi közvéleményre, ha a törvény végrehajtása nem is történne azonnali hatállyal. A magam részéről nem tudom elképzelni, hogy az esetleges átszervezés adminisztrációja olyan mértékű lenne, hogy azt az egyházi országos vezetőség ne tudná vállalni.

A zsinat a fentiek, de elsősorban a manipuláció miatt aligha tud döntené az egyházkerületek kérdésében, mert nem valószínű a 2/3-os többség. Alkalmatlannak látszik – már a döntési előírások miatt is –, hogy az egyház távlati érdekeit felmérje és érvényre juttassa.

Ötévi munkával a hátam mögött, nehéz szívvel, de végül arra az elhatározásra jutottam, hogy a fentiek miatt értelmét veszítette, hogy továbbra is a zsinat tagja maradjak s elveimmel ellentétben asszisztáljak olyan határozatokhoz, amelyek a döntést megkerülik. Nem adhatom nevemet az állami diktatúra teremtette két kerületes struktúra megerősítéséhez, ennek legalizálásához, ezért inkább zsinati tagságomról a mai nappal lemondok.

A fenti dokumentumok ugyancsak sejtetik, hogy a zsinat nehéz problémák előtt áll, ha be akarja tölteni eredeti tisztét.

Szerk.

KONFERENCIA

az ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR rendezésében

1996. november 16. 14 órakor

HELYESBITÉS!

KONFERENCIA - 1996. november 16.

Előadó: Ittzés János lelkész

Korreferensek: Szeverényi János lelkész

dr. Csereháti Péter orvos és neje Szabó

Izabella gyülekezeti lelkész.

(13. oldal)

helyi megújulásának

lelkész (Bag)

lelkész, kutató

14 órakor

jelentésében.

lelkész (Kőszeg)

gyülekezeti lelkész

neje:

SZABÓ MARI LELEKÉSZ (FÜC)

Mindkét alkalom helyszíne a Budapest-Kelenföldi gyülekezeti tanácsterem (XI. Bocskai út 10. szám).

Egyházunk égető kérdéseiről lesz szó!

Hívjuk és várjuk az Ifjúságot, a presbitereket, a gondnokokat, mindazokat a gyülekezeti tagokat, akik felelősséget éreznek és hordoznak az egyház iránt!

Nyílt és őszinte testvéri beszélgetésre van szükség!
SZENTLÉLEK-ISTEN! Jövel! Áldj meg mindannyiunkat!

Dr. Herényi István és Dr. Törös László

A református és evangélikus törvényalkotásról

Két éve az a megtiszteltetés érte az Ordass Lajos Baráti Kört, hogy elnökét dr. Boleratzky Lorándot és Jogi Osztályának vezetőjét dr. Herényi Istvánt dr. Törös László református zsinati jogtanácsos Balatonfüredre hívta meg a református zsinati törvények előkészítésével kapcsolatban létrehozott egyházi jogi szimpóziumra, amelyen német, svájci és holland egyházjogászok is közreműködtek. Ez a meghívás nem véletlenül történt, hiszen dr. Boleratzky Loránd a debreceni egyetemi református egyházjogász professzoránál dr. Szentpéteri Kun Bélánál szerezte meg annak idején egyetemi magántanári habilitációját és mint ilyen egyetlen olyan egyházjogász a protestáns egyházakban, aki mind elméleti, mind gyakorlati szempontból az egyházjog tudományának elismert művelője. Dr. Herényi István ügyvéd pedig a pártállam idején, mind református, mind evangélikus egyházi tisztségviselők ellen indított koncepció perekben és fegyelmi ügyekben védőként és jogi képviselőként rendszeresen közreműködött (Dörössy, Tünczos, Schulek, Kendek, Joób ügyeiben). Dr. Törös László ügyvéd pedig, mint a Református Zsinat jogtanácsosa –, aki a Református Teológiai Akadémián dr. Herényi István övfolyamtitára volt – a református zsinati törvények előkészítésében és megalkotásában jelentős szerepet vállalt.

A református és evangélikus egyházi törvények megalkotásában eddig is értékes együttműködés alakult ki a két egyház között elsősorban a fent említett személyek révén, akik kölcsönösen tájékoztatták egymást az egyházaikban folyó törvényalkotási munkákról. Megküldték egymásnak a törvényszövegek tervezetét, valamint a Zsinat által elfogadott végleges törvényeket, amelyekből kölcsönösen értékes tapasztalatokat lehetett szerezni a törvényalkotási munka során.

Előljáróban a zsinatok működéséről kívánunk beszámolni a törvényalkotói munka vonatkozásában. Az Evangélikus Zsinat törvényjavaslati bizottságokban kerülnek megszövegezésre és így kerülnek a plénum elé. A református zsinati törvények először téziseikben és koncepció javaslatokban kerülnek a zsinati tanácskozás elé, ahol a variánsok vonatkozásában elbírálás foglalás születik és ezt követően dolgozza ki a jogi és törvényelőkészítő bizottság a törvényjavaslatok forma szövegét. Ez a szöveg három olvasaton át kerül elfogadásra: az első olvasatban általános vita keretében – a második olvasatban tételes szövegében – a harmadik olvasatban pedig az ezek után fennmaradó esetleges ellentmondások kiküszöbölése végett.

A törvényalkotás vonatkozásában az alaposág rendkívül fontos, ez azonban nem mehet az időszerűség rovására. A bizottságokban való előzetes törvény-

---

szöveg elkészítése a Zsinat előzetes elvi koncepciója nélkül sok felesleges utólagos vitát és a törvényalkotás elhúzódnását eredményezi. Az evangélikus egyház az 1934–36-os törvényalkotás során sokkal gyorsabban és alaposabban meg tudta oldani az egyházi törvénykönyv megalkotását. Ebben nyilvánvalóan szerepet játszott az, hogy az Igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályának vezetője akkor a későbbi igazságügyminiszter dr. Vladár Gábor volt, aki maga is kiváló jogi szakértő volt és a törvényelőkészítő osztályon működő szakértőivel együtt készítette elő a törvényjavaslatokat, amelyeknek az elfogadása, módosítása vagy elvetése tárgyában már a Zsinatnak kellett határozni.

A református egyház megalkotta a teljes református egyház alkotmányát magában foglaló törvényét, amely tartalmazza az egyház szervezeti felépítését és működését. Az evangélikus egyház az egyházi szervezeti törvényben határozott ezekről a kérdésekről. Lényegében mindkét törvény az egyházközségtől az egyházmegyén át az egyházkerületig, illetve a Zsinatig tárgyalja a jogi intézményeket. A református törvény ebben az egyházalkotmányi alaptörvényében foglalkozik mindezekkel, az evangélikus egyház azonban a Zsinatot külön törvényben: Az egyház jogalkotásáról szóló törvényben részletezi. Az egyházkerület kérdése az evangélikus törvényalkotásban még mindig nyitott, mivel a Zsinat nem döntött abban a kérdésben, hogy hány egyházkerülete legyen az evangélikus egyháznak és a püspöki tiszt élethossziglan tartson-e vagy meghatározott időre szóljon. Ebben a kérdésben a református törvényalkotás végérvényesen döntött, amikor kimondotta, hogy a püspök tisztsége is a 6 éves ciklus lejártával megszűnik, azzal, hogy az addig hivatalban levő püspök még két cikluson át megválasztható. Összesen tehát 18 éven keresztül töltheti be püspöki szolgálatát.

A református egyházban az egyházkerületek vonatkozásában szerencsésebb helyzet alakult ki, mivel a négy egyházkerület megmaradt. Az evangélikus egyházban az opportunistá egyházpolitika eredményeként a négy egyházkerületből kettő lett. Az is olyan természetellenes elosztásban, hogy egy északi és egy déli kerület alakult – félretéve a tradicionális egyházszervezetet. Az evangélikus egyházban ma is folyik a vita, hogy egy, kettő, három vagy négy kerület legyen-e. Az osztrák példa az egy püspökös megoldást helyezi előtérbe. A két kerületes megoldás – félre nem érhető célból – a pártállam szörnyszülöttjét kívánja fenntartani. A legjobb megoldás a három kerület lenne, amellyel mindig el lehetne érni a szavazattöbbséget. A négy kerületes megoldás ma már túlságosan drága és túlköltekezést jelentene a csökkent létszámú evangélikus egyházban.

A misszióról mindkét egyház külön törvényben rendelkezik. Mindkettő foglalkozik szövegében a bel- és külmisszióval és ezen belül az evangélizációval. A református egyházi törvény külön preambulumban számol be az egyház bibliai elkötelezettségéről a misszió vonatkozásában. Minden esetre a két egy-

---

házi törvény a külmiszióval kapcsolatban különösképpen súlyt helyez a testvéregházak együttműködására.

Jelentős közös egyházi törvényalkotás mindkét egyházban a tábori lelkeszi szolgálat létrehozásával kapcsolatban megalkotott törvények. A két protestáns egyház két önálló törvényben határozza meg a tábori lelkeszség szervezetét és működését. A református törvény taxatív felsorolja a tábori lelkeszség működési körét.

Az iskolaügy és a tudomány szolgálatát biztosítja a református közoktatási és felsőoktatási törvény és az evangélikus teológiai akadémiáról és közoktatási intézményekről, valamint az egyházi gyűjteményekről szóló törvények. Ezen egyházi törvények megalkotása annál is inkább szükséges volt, mivel az idevonatkozó állami törvények diszpozitív jellegűek, tehát eltérést engednek és csak akkor érvényesülnek, hogyha az egyházi iskolák vonatkozásában az egyházak nem léptetnek érvénybe eltérő szabályozást.

Az evangélikus egyházi törvényalkotás jelentős előrehaladást ért el azzal, hogy megalkotta törvényét az egyházi bíraskodásról és ennek egyik speciális jogintézményéről: a joghátrányok semmissé nyilvánításáról. A református egyházi törvényalkotás ebben a vonatkozásban még csak a tervezet elkészítéséig jutott el, a törvény létrehozása már a következő Zsinat feladata lesz.

Az egyházi bíraskodás vonatkozásában rendkívül fontos feladat, hogy az egyház alkotmányában már a törvényhozó – végrehajtó és a bírói funkciók külön választásra kerüljenek. Különösen fontos a bíraskodásnak teljesen önálló, független hatalmi és szolgálati ágga kialakítása. Eddig ez egyik egyházban sem valósult meg. Az egyházi igazgatás vezető funkcionáriusai: a püspökök, főgondnokok, esperesek és gondnokok a bíraskodásban is résztvettek, holott ezek a személyiségek már az eljárások elrendelésénél és előkészítésénél is jelentős szerepet töltenek be. Ezt feltétlenül meg kell szüntetni és teljesen független egyházi bíróságokat kell létrehozni.

Az evangélikus egyházi bíraskodásról szóló törvény nem elég részletes. Nem elégséges annak megállapítása, hogy az ítélet rendelkező részből és indokolásból áll. Közlebebről is szükséges kinyilvánítani azt, hogy az indokolásban külön szerepel a tényállás megállapítása – a bizonyítékok értékelése, azok el vagy el nem fogadása és annak megindokolása, hogy az elfogadott bizonyítékokat miért tette magáévá a bíróság.

Hiányzik a legdemokratikusabb jog a panaszjog szabályozása. A képviselet kérdésében is letért a törvényalkotás az 1934–36. évi törvények útjáról, amelyek a legáltalánosabban szabályozták a képviselet lehetőségét, amikor minden egyháztag jogosult volt a képviseletre. Most az ügyvédi képviselet vált elsődlegessé és általánossá. Ugyanezt tapasztaljuk felerősítve a megsemmisítési eljárásban, ahol a jogkereső nem csak ügyvédi képviseletet kénytelen létesíteni, hanem még keresetlelél elkészítésére és benyújtására is kényszeríti. Emellett

---

ezzel a joggal csak 1996. július 30-ig lehet élni. Ez a határidő lejár és eddig az ismert 80–90 jogsérelmet szenvedett ügyéből csupán két eljárás indult meg.

A református egyház egy zsinati határozattal oldotta meg ezt a kérdést, amelyben felsorolta név szerint a pártállam idején hátrátételt szenvedett egyházi személyeket és megkövette őket a hozzájuk személyesen is eljuttatott nyilatkozattal. Az evangélikus egyház törvényében csupán akkor kíván elégtételt adni, hogyha az érdekelt eziránt eljárást indít. Holott – ennek hivatalból meg kellene indulni, hogy jogtalanságot elviselt személyiségek legalább erkölcsi elégtételt kapjanak.

Mindkét egyháznál a fő probléma az, hogy nem történik meg a vétkek feltárása – megbélyegzése elítélése és ennek alapján a bűnösök bűnbánatra felhívása és ezek után a bűnbocsánat kinyilvánítása.

Külön említést érdemel mindkét egyházban a lelkészek pártpolitikai szereplésének megítélése sokat vitatott kérdés ez. A többség nem tartja helyesnek a lelképásztorok pártpolitikával való foglalkozását. Ugyanakkor kétségtelen, hogy a jelen helyzetben szükség van arra, hogy egyházi emberek jelen legyenek a parlamentben, mivel az egyházak törvényhozási képvisellete nincs intézményesen biztosítva. Ez csak a két kamarás parlament létrehozásával lenne elérhető.

Egyházaink további törvényalkotási munkájában a törvényalkotók személyes együttműködésén túl nagy szükség lenne a jövőben az egyházak vezető testületeinek és tisztségviselőinek is ezen a területen még inkább együttműködni.

KEDVES SZÜLŐK! KERESZTSZÜLŐK!

Gondoskodjunk gyermekeink gondos és hűséges hitoktatásban való részesítéséről! – Ne feledjük el a konfirmációt se!

A GYÜLEKEZET KÖZÖSSÉGE!

Mindent vizsgáljatok meg!

6. Szervezetük (folytatás)

A házi csoportok között, vagy az egyes tagok között a kapcsolattartást az összekötő biztosítja. Illegálisban a tagok csak az összekötőt ismerik. Hírnök tehát minden tag, s közülük a prédikátorok havi 15, az úttörők 175 szolgálati órát kell, hogy teljesítsenek. Kiadásait a „jóreménység pénztár”-ból fedezhetik. Ezt a pénztárat hetenkénti adakozásból (tizedből) tartják fenn.

A központ teokratikus tekintélyével megfellebbezhetetlen döntéseket hoz, tanítást és újítást jelent ki. Akaratuk Jehova akaratára. A hírnökök teljes hűséggel és engedelmességgel tartoznak nekik.

10–15 helyi csoport körzetet, 10–12 körzet kerületet, több körzet fiókszervezetet képez. Mindegyik élén bizottság áll, amelynek felépítése a helyi csoportok bizottságaihoz hasonló. Jehova és Jt között azonban egyetlen összekötő kapocs vagy csatorna a központi testület. Jehova kizárólagos szócsöve ezért a központi lap, a havonként kétszer megjelenő Őrtorony, amiben a mindenkori tananyagot, és az újabb kijelentéseket adják közre. Csak a központ irányításával lehet valaki igazi „tanú”-vá, hírnökké vagy hirdetővé. Ebből is látható, hogy náluk eredeti értelemben vett bibliatanulmányozásról szó sem lehet, hanem csakis a központi direktívák begyakorlásáról. Vita vagy párbeszéd Jt-val lehetetlen, csak el lehet fogadni az általuk összegyűjtött igehelyek Őrtorony magyarázása szerinti „igazságát”, csak egyet lehet érteni önkényes magyarázataikkal. Vö. 2 Pt 1,20!!!

Ezekkel a gépiesen begyakorolt magyarázatokkal, a bemagolt és szövegösszefüggésből kiragadott igeszakaszok gyűjteményével még a rendszeres igeolvasót is zavarba tudják hozni.

Előljáráik bírói hatalmát 5 Mz 1,16–18-al támasztják alá.

Összejöveteli életük inkább szeminárium formára emlékeztet. Istentisztelet helyett inkább tanfolyamnak lehetne nevezni összejöveteleiket. Elsikkad az Istennel való közösség az élő Jézus Krisztusban. Ezért nincs sok helye az éneklésnek és az imádságnak. Az ökuménét is az ördög találmányának tartják. Róma a nagy Babilon, vagy a „nagy parázna”, a protestánsok pedig a nagy parázna „lányai” és kizárólag magukra értelmezik 2 Tim 3,12-öt, az igaz hitet való üldöztetést.

Évenként tartanak kongresszusokat és rendszeresen világkongresszusokat, amelyeken az éneklésnek missziói célzata van. Ilyen kongresszusok alkalmával medencében, vagy nyitás előtt fürdőkben és sokszor folyókban végzik a beme-

---

rítést, amiből hiányzik a keresztelés szentségi tartalma és Keresztelő János bemerítésével sem rokon, hanem egyszerűen jele a hírnöki munka elkezdésének. A helyi bizottság vizsgáztatásán kell átesnie a jelöltnek, aki korábban már tanúk előtt, nyilvánosan kijelentette kilépési szándékát korábbi közösségéből. Ez sokszor nehézségbe ütközhet, mert megkeresztelésük helyét (gyülekezetét) sem ismerik s rendszerint lakhely szerinti gyülekezetükhöz sincs közük. Missziói céllal viszont mások, mind korábbi, mind lakhely szerinti gyülekezetükből kilépnek. A „ranglétrán” való emelkedésük függ attól is, hogy hány jelöltet tudnak beszervezni. A bemerítést követően tudják meg Jt, hogy a 144 000-hez, vagy a „nagy sokaság”-hoz tartoznak-e.

A bemerítés gyakorlatánál Jézusra hivatkoznak. A bemerítésnek nincs büntől megtisztító jellege, mint a keresztségnek, mondván, hogy a bemerítés Jézussal kezdődött és ő büntelen volt. Jézus 30 éves volt, amikor bemerítették, tehát bemerítés előtt tanítani kell mindenkit. Gyerekbemerítésről szó sem lehet. A jelölt bemerítésnél azt mondja: „Itt vagyok Uram, akaratodat cselekszem!” Erre válaszol az, aki a bemerítést végzi: „Akaratodra bemerítelek téged az Úr Jézus példájára.”

Az úrvacsora gyakorlása még ennél is felszínesebb. A zsidó pászkavacsora mintájára gyakorolják, évente egy alkalommal, nisszán 14-én. Csupán emlékvacsora. A kenyért és a bort minden jelenlevőnek felkínálják, de csak az él vele, aki a 144 000-hez tartozik, azaz a „mennyei osztályhoz”, más szavakkal a „szellemi osztályhoz” tartozik. Egyik tanítási verziójuk szerint az „szellemi osztály” 1933-ban betelt.

Hítvallásuk nincs csak állandó változásban lévő tantételeik. A változást a központból indítják el. Rendszeresen küldenek ki megfigyelőket, akik azt kémlelik, hogy a hírnökök gondolkodásmódja nem tér-e el, egyezik-e a szervezetével. A központ várja a rendszeres beszámolókat, kimutatásokat, amiket össze-sítenek, értékelnek. Ha hűségesen betartja a szervezet rendelkezéseit, akkor bizonyos lehet afelel, hogy része van a „Királyságban”. A kiválók vezetőkké léphetnek elő, vagy a központi irodákban kapnak beosztást.

„Frontszolgálatuk” jól ismert. Általában egy veterán és egy újonc házalva propagandabeszédet tart s, ahol érdeklődést tapasztalnak, ott újra megjelennek. Az érdeklődés lehet egyszerűen az udvariasság, ami sokakat gátol abban, hogy ridegen elutasítsák őket. Az utólatogatásnál, ha reményt keltő, akkor írásokat, könyvet vagy Örtorony példányt kölcsönöznek. Különben rámenősen arra törekszenek, hogy kiadványaikat pénzért ráerőltessék a velük szóba állókra. Hivatkoznak arra, hogy Pál is az utcán prédikált.

Röpcédulát is szoktak osztogatni, hívogatva összejöveteleikre. Pl. a Budapest-lágymányosi szervezetük röpcéduláján ilyen figyelemfelkeltő szöveg áll: Ismerje meg a Bibliát! Nyitott könyv lehet Ön előtt – Tanulmányozzon velünk! Majd a zárósorban: Ingyenes. Nincs pénzgyűjtés. Ingyenes. A műsor pedig így áll a röpcédulán, a hetenként visszatérő alkalmak feltüntetésével:

„Vasárnap: Nyilvános összejövetel. (Minden héten más és más létfontosságú téma, amely időszerű kérdésekkel foglalkozik.)

„Örtorony”-tanulmányozás (Kérdés-feleletes formában tartott összejövetel kiválasztott bibliai témákról.)

Kedd: Teokratikus szolgálati iskola (A Biblia főbb tanításait kiemelő, beszéd-készséget fejlesztő tanfolyam.)

Szolgálati összejövetel (A Bibliai ismeret gyakorlatias alkalmazására rávilágító beszédek, bemutatók.)”

Határozott, ügynöki fogásokkal még hatékonyabbá váló fellépésük nem véletlen, hanem erre kiképzést is kapnak. Minden a beszervezést szolgálja s a továbbiakban pedig megvan arra az eszközük, hogy a jelölt, akár akarata ellenére is, számításai szerint döntsön. Ezért W. J. Schell nyomán álljanak itt, összefoglalásszerűen, a beszerzés lépései:

1. Vallásos közegeben a bibliatanulmányozást hozzák elő az érdeklődőnek, kéri egy-egy könyv vagy folyóirati példány továbbadását olyannak, akinek még semmi kapcsolata sincs Jt-val.

2. Biztatás az Örtorony-társaság kiadványainak olvasására és tanulmányozására. Utó-látogatáskor ez még kiegészül azzal, hogy látszólag figyelmesen hallgatják a „jelölt” elbeszéléseit saját problémáiról – közbe-közbe szűrva drámai megjegyzéseiket nagy jelentőségű eseményekről.

3. Rábeszéli a „kiszemelt áldozatot” a hetenkénti házi bibliatanulmányozásra, amelyen megkezdik az Örtorony tanításának besulykolását (s ezzel észrevétlenül elkezdik a maguk fogalmaira és gondolatvilágára való átállítást és elkezdődik a központ szerinti gondolkodás és megnyilatkozás).

4. Bátorítják a „kiszemelt egyént”, hogy csatlakozzék egy prédikáló központhoz, ahol tanítói és oktatói kiképzést kaphat.

5. A kéthetente megjelenő Örtorony alapján tanulmányozási órák látogatása a királyságteremben.

6. Ezek után következhet a teokratikus szolgálati összejövetelek hűséges látogatása, ahol kiképzést kap a jelölt a családlátogatásra, könyv és folyóirat árusításra, és a végzett munkáról pontos jelentések készítésére és ezeknek a központi irodába történő beküldésére.

7. Felkínált lehetőség a bementésre, ami látható jele Jehova szervezetébe történő belépésnek. Ezzel hivatalosan kinevezik a jelöltet „a királyság hirdető-jévé”.

7. Tanulságok

Az első kérdés mindjárt az, hogy mennyire tekinthetők Jt keresztényeknek.

Erre maguk az „Örtorony-hívók” adják meg a választ. Nem tekintik magukat Krisztus-követőknek, hanem jó szándékú embereknek, akiknek reménységük

van, hogy Jehova örök országában fognak élni, itt a földön. Ezért nem is tudnak megfelelni a Krisztus követésével kapcsolatos kérdésekre.

Mivel nem Krisztus követői, nem is állnak Isten kegyelme alatt. A törvény előírásainak vetik alá magukat. A mózesi törvények alapján állnak, de ezekhez a saját rendelkezéseiket kapcsolják. Ezek megtartása révén érdemeik vannak és erre építenek, nem pedig a megigazító hit által (Rm 3,21–31; 4,1–16; 5,1–11; 8,1. 2.) Krisztus érdemére. Az üdvösség kérdése leegyszerűsödik a szervezetikben való bennmaradás kérdésévé; mivel ez az egyetlen Istentől származó szervezet, ezért Jehova királyságának kezdetét jelenti ebben a világban. Jézus Krisztus keresztre nem alapvető számukra az üdvösség szempontjából (1 Kor 1,18–25!).

Ezért, ahogy H. Balz erre rámutat Jt-ra a félelem jellemző. Kínosan ügyelnek arra, hogy a központi sablonokat megtartsák, nehogy eltérjenek ezektől. A szervezetből való kizárás, kizárás Isten országából (Jn 8,31. 32!).

A másik kérdés, amit Jt felvetnek a tiszta, Istentől rendelt, „teokratikus” szervezetnek a kérdése. A magukét tartják ilyennek. Minden más a sátán alkotása. Megfelelnek arról, hogy az Istennel való személyes és élő közösség Jézus Krisztusban: ez az elsődleges. Jézus példázata a már korábban említetteken kívül –, amikor Isten országát tengerbe vetett kerítőhálóhoz hasonlítja, figyelmeztet arra, hogy ebben a földi életben a jó és rossz, az igaz és a hamis együtt van Isten gyülekezetében, népe körében. (Mt 13,47–50.) Jt-nak elkülönülése minden bibliai alapot nélkülöz. Jézus, amikor hadakozott a főpapokkal és írástudókkal nem kerülte el sem a jeruzsálemi templomot, ahol tanított is, sem pedig a zsinagógákat, ahol fel is olvasott. Tanítványait sem erre kötelezte, hanem hogy őrizkedjenek a farizeusok kovászatától. (Mt 4,23. Mk 1,21. Lk 4,16–30. Jn 2,14–22; 7,14. – Mt 16,11. Csel 2,46; 13,14.) A megszentelődés különben is Istentől van és a Szentlélek munkája, akit Jt nem ismernek. Isten Krisztusban egyesíti népét. Az igazi egyház, mint már láttuk, az együtt növekedő vetés képét mutatja. Ott vannak az elpecsételték, a 144 000, a kicsiny nyáj és a nagy sokaság együtt (Mt 22,11. Lk 12,22. Jn 10,16; 17,20. Gal 3,28. Ef 2,11–22. Kol 3,11. 2 Pt 1,11. Jel 7,9; 14,1.).

Külön vita tárgya szokott lenni a gyülekezet, ill. az egyház szervezeti felépítése, egyrészt a karizmák, másrészt az egyetemes papság elve miatt. A Szentírás szerint, amikor az első gyülekezet növekedett, akkor már létrejött a szolgálat megosztása, tehát a struktúra (Csel 6,3). A Szentlélek munkáját a hitetlenség gátolja és az, ha nem imádkoznak a Szentlélek ajándékáért (Lk 11,13!). Az egyetemes papság hite és a hivatásszerű szolgálat együtt van jelen (1 Pt 2,9. Jel 1,6. – 1 Kor 12,8. Ef 4,11–14. Jel 2,1).

Jt a „fizetett” lelkészi szolgálatot nagyon tudják becsmélni. Először is Jt szervezetében is vannak fizetett főállású munkatársak. Másodsor, amikor a papokat „béres”-ség vádjával illetik, akkor látnunk kell, hogy a „pásztor”, a „szolga” nem a fizetés miatt válik béressé, hanem a hűtlenség miatt, amikor a nyáj érdeke helyett a maga, önző érdekeit tartja szem előtt (Ez 34,1–10, Mt 10,8–10. Jn 10,12. 13. 1 Kor 9,7–14. Gal 6,6. 1 Tim 5,17. 18).

A harmadik kérdést pedig mi vethetjük fel azzal kapcsolatban, hogy Isten mire is akar figyelmeztetni a Jt mozgalmának megjelenésével. Nem tehetjük túl magunkat a kereszténység XX. századi lelki nyomorúságán, hanem munkálkodnunk kell megújulásán, imádkoznunk ébredéséért és megelevenedéséért.

Különösen a reformáció óta nem lehet közömbös számunkra, hogy a keresztények mennyire ismerik, mennyire tanulmányozzák és naponként olvassák-e imádkozó szívvel az Isten igéjét. Kérjük-e ehhez a Szentlélek megvilágosító erejét, mert Jt arra is figyelmeztetnek, hogy az emberi bölcselkedéssel mennyire lehet csúzni-csavarni a Biblia szövegét.

Jézus Krisztus tanítványai vagyunk a XX. század utolsó évtizedében s megvan a tőle kapott szolgálatunk, amivel neki tartozunk elszámolással (1 Pt 3,18–22).

Sokkal jobban meg kell becsülnünk a gyülekezeti közösséget, élnünk s buzgólkodnunk benne és érte. Még mielőtt szétvernénk az annyira kárhóztatott népegyházi keretet, újra végig kell gondolnunk, hogy ebben is él Krisztus egyháza, amire ígérete vonatkozik, hogy a pokol kapui sem vesznek rajta erőt amennyiben még mindig hordozza a rábízott üzenet továbbadását: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten fia!” (Mt 16,18).

A népegyházi keret; noha nagyon is világossá teszi a „konkoly” meglétét; megsemmisítését – példázatában Jézus világosan megmutatta –, hogy nem teszi feladatunkká. Amit pedig Jt-nál láthatunk, figyelmeztetnek arra, hogy a konkoly még a szigorú teokratikusnak kikiáltott szervezetben is jelentkezik. Jézus a „búza” növekedését helyezi szívünkre. Mai, változó világunk jól példázza, hogy a misszió szolgálatára éppen a népegyház ad lehetőséget. Nekünk inkább azért kell imádkozni, hogy Urunk elvegye erőtlenségeinket s gyengeségeinket. Az elmúlt negyven év is hozzászoktatott minket a papokkal való hadakozáshoz, a „klerikális reakció leküzdéséhez” s változó világunk mutatja, hogy vannak, akik ebbe valóban beleélték magukat. Továbbra is erős a bizalmatlanság a szakképzett teológusokkal szemben, mintha bennük és rajtuk keresztül nem munkálkodhatna a Szentlélek. Jt-nak egyoldalú kriükája és nyilvánvaló tanítási tévelygései, inkább arra figyelmeztetnek, hogy soha nem volt olyan nagy szükség képzett és hívő lelkészekre, mint manapság.

Sokkal inkább imádkoznunk kellene, hogy Isten adjon ilyen munkából eleget. Inkább azt kellene végiggondolnunk, hogy Isten milyen lehetőségeket ad nekünk és ezekkel hogyan kellene élnünk az Isten akarata szerint. Mert Isten visszaveheti különben a nekünk ajándékozott lehetőséget!

A fizetett lelkészi szolgálat nem küszöböli ki minden keresztény szolgálatát. Sokszor az volt a tapasztalatom, hogy egy-egy gyülekezetben nagyon is kényelmesnek tartották a lelkész-mindenes szolgálatát és legfeljebb kritizálták a papot – és ezt is lehetőleg úgy, hogy ne építsen, ne segítsen. De vannak pl. iskoláink és kiderül, hogy hiányoznak a hívő fiatalok, akik ott vállalhatnának tanítói-tanári szolgálatot.

Imádkozni kell, hogy Isten adjon nem lelkészi munkásokat is az ő aratásába. Az elmúlt negyven évben, különösen az evangélikus egyházban, lekezelően, sőt gúnyosan foglalkoztak a „mártíromság” kérdésével. Ugyanakkor Jt büszkék voltak szenvedéseikre, amiket hitük miatt kellett elhordozniok. Lehetetlen a XX. században úgy kereszténynek lenni, hogy ne számolnánk s, ha kell, ne vállalnánk a mártírságot. Fiatal evangélikus lelkész és keresztény nemzedékek-nél ezért jelentkezik a kishitűség, pszichózis és megbotránkozás, ha Jézusért bármilyen formában szenvedni kell. Ebben az összefüggésben gondolhatunk pl. arra is, hogy a keresztény erkölcsiség nem illeszkedik korunk morális felfogásához, szelleméhez. (1 Pt 3,13–17.) A Jézusért való szenvedés pedig sokszor vértanúságot is jelenthet (Csel 6. 7. Jel 17,6; 18,24), így nem csoda, ha az Írás megemlékezik a szenvedők jajkiáltásairól is (Jel 6,10). Erre fel nem készíteni a keresztény fiatalokat, több mint felelőtlenség! Sőt kötelességünk megerősítte-tésükért imádkoznunk.

Jézus maga készíti fel tanítványait a szenvedésre, üldöztetésekre (Mt 5,10–12; 10, 22. 23; 13,21! Lk 21,12. Jn 15,20. Csel 8,1. Rm 8,35). A Jézusért való szenvedés (Csel 9,16), a Krisztusért való gyaláztatás (Csel 5,41. 1 Pt 4,14. 16!) egyben jelenti az igazságért való szenvedést is (Ézs 8,13. 14; 51, 7. 8. Mt 24,2. 1 Pt 3,14. 15). De ugyanakkor Isten reménységét is ad Jézus Krisztusban (Mt 28,20. Rm 8,17. 2 Kor 4,9. Gal 5,11; 6,12. 2 Tessz 1,4. Jak 5,13. 1 Pt 2,20; 4,13; 5,10!). A szabadítás (Zs 22,5. 6; 50,15; 142,7. Rm 8,18) és a győzelem (Jel 15,1–4.) ígérete is a mártíroké.

Isten megítéli ellenségeiket (Jer 51,49. Mt 23,35–39. Lk 18,6–8. Jel 16,5. 6; 19,2).

A tanítványok élete: a „juhok” szolgálata, a „farkasok” között (Mt 10,16–20).

Az egyház nem egyszerűen a történelem viharában él, hanem a hit harcában és ezért súlyos konfliktusok is támadhatnak az egyház és a világi hatalom között. Lehetetlen, hogy a döntések ne a hit mértéke szerint szülessenek. Pl. az Alföldön, amikor az egyház sokszor nem állt az üldözöttek mellé, a Jt-nak akkor is volt szavuk az üldözöttekhez – köztük a kulákokhoz, akkor, amikor egyházi vezetők erről megfeledeztek, sőt beálltak az agitátorok közé és olyan mező-gazdasági átszervezést propagáltak, amiről a szakemberek már akkor is meg-állapították, hogy olyan módon és olyan formában, ahogy azt Magyarországon erőltetik, csak zsákutcába vezethet. Nem lehet csodálkozni, hogy az üldözöttek közül sokan hátat fordítottak az evangélikus egyháznak.

Végezetül pedig látnunk kell, hogy Jézus visszajövetelét, a végső dolgok üzenetét komolyan kell vennünk, mégpedig nem a hamis időszámítgatások formájában, hanem – vigyázás, virrasztás és Jézus Krisztus váratlan érkezésére való felkészülés formájában, ahogy erre fentebb idézett példázataiban ő maga tanított. Visszajövele, bírói ítélete és, hogy Isten új eget és új földet terem, továbbá mindaz, amiről Isten ígéje még szól ebben az összefüggésben, mind hozzátartozik ahhoz az üzenethez, amit élő Urunk, Jézus Krisztus megbizásá-ból tovább kell adnunk, s tanítanunk rá minden népet (Mt 28,19. 20. 2 Pt 3,3–13. Jel 22,20!).

Felhasznált irodalom

Handbuch Religiöse Gemeinschaften (Kiad. H. Reller, M. Klässig és H. Tscherner) 4. kiadás Gütersloh, 1993.

Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen (Kiad. H. Gasper, J. Müller és F. Valentin) 4. kiadás. (Herder) Freiburg Basel–Wien, 1992.

Ökumenikus Tanulmányi Füzetek, 2. sz. Budapest, 1991. 4. sz. 1992.

Religiöse Strömungen unserer Zeit (Kiad. K. Bannach és K. Rommel) Stuttgart, 1991.

Hermann Balz: Az igazság szabadokká tesz titeket. Stuttgart, é. n.

Dr. Bütösi János: Tévtanítások pergőtüzében. Budapest, 1994.

Csiha Kálmán: Fény a rácsokon. Kolozsvár, 1993. (vö. 40. 1.)

Dr. Fekete Péter: „Jehova tanúi” (másodszori kiadás). Gödöllő, 1993.

Giuseppe de Rosa: Vallások, szekták és kereszténység (ford. Puskey Mária). Budapest, 1991.

W. J. Schnell: Tagságom az Őrtorony társaságban. Stuttgart, é. n.

Tarnay Brunó: Katolicizmus és kultuszok. Pannonhalma, 1992.

Wolf Lajos: Jehova tanúi. Győr, 1943.

Tegyükünk vallást hitünkéről:

Hiszem, hogy saját értelmemmel vagy erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban, az én Uramban hinni, sem Őhozá eljutni, hanem a Szentlélek hívott engem az evangélium által, ajándékaival megvilágosított, az igaz hitben megszentelt és megtartott; amiképpen a földön az egész keresztyéniséget hívja, gyűjti, megvilágosítja, megszenteli és Jézus Krisztusnál megtartja az egy igaz hitben. Ebben a keresztyéniségben kegyelme gazdagságából nekem és minden hívőnek minden bűnt naponként megbocsát, az ítélet napján engem és minden holtat feltámaszt és nekem minden Krisztusban hívóval együtt örök életet ad. Ez bizonynal igaz.

(Luther Márton: Kiskáté.)

A környezet felelőssége

1996 a kerek évfordulók esztendeje. Az 1100 éves honfoglalás, az 1000 éves államalapítás és magyar iskola, Luther 450 éve történt halála, a 40 éve kirobbant s hamarosan vérbe fojtott magyar szabadságharc, a 10 éve megjelent reformirat, a Testvéri Szó – és még folytatni lehetne a felsorolást – mind-mind emlékezésre hív, s egyben önvizsgálatra, tanulságok keresésére és megszívlelésére kötelez. E kötelezés jegyében szeretném egy 1956-os emlékemet megosztani az olvasóval.

*

1956 szeptemberében ún. továbbképző konferenciákon vett részt egyházunk lelkészi kara. Később a pártállami egyháztörténetírás az „egyházi ellenforradalom” kezdetének minősítette ezeket a konferenciákat. Nem csoda! Sem előtte, sem azóta (!) nem volt példa arra, hogy lelkészi karunk ilyen egységesen és ilyen bátran mondott volna kritikát az állami egyházpolitikát kiszolgáló egyházvezetők és az őket kiszolgálók szűk köre felé.

A konferenciák egy részét Balatonszárszón, másik részét Fóton tartották. Magam az első szárszói konferenciára kaptam beosztást. Ott volt, bár nem végig, Dezséry László püspök és Grünvalszky Károly egyetemes főtitkár is. Ők ketten voltak akkor az egyházvezetőség legrettegettebb tagjai, akik azonban egymással is hatalmi harcot vívtak, valójában pedig egymásnak ugrasztott sakkfigurákként vergődtek a totális állam kezében.

Az egyik megbeszélés során szólásra jelentkezett Hernády Nándor lelkész-társunk. Előre megírt hozzászólást olvasott fel. Ebben részletesen feltárta egyházunk valódi helyzetét és az egyházvezetőség, főként Dezséry László egyházellenes tetteit. Szavait egy Andersen-meséből vett fordulattal így fejezte be: „Látjátok, a király meztelen!” A dermedt csendben Dezséry felállt. Mindenki valami dörgedelmes, kemény válaszra számított. Ő azonban halkán így szólt: „Imádkozzunk!” A feszültség most arra irányult, hogy vajon mit imádkozik. Hiszen az imádságot sokan használták már kioktatásra, odamondogatásra, elfelejtve, hogy kinek szól az ima. Dezséry azonban ezt sem tette. Hálát adott Istennek az egyházért és a kegyelemért, amely az egyházat megtartja. Végig együtt lehetett mondani vele az imádságot. Az ámen után azonnal oldódni kezdett a feszültség. Szünet következett, amelyben kis beszélgető csoportok máris értékelték a történeteket. Az értékelés máig tart. Van, aki ügyes taktikai húzásnak tartja Dezséry imádságát. Van, aki beismerésnek. Az előbbi mellett szól a folytatás. Nem mondott le a Rákosi Mátyástól kapott, jogtalanul viselt püspöki tisztéről, hanem tovább taktikázott. Lemondásra csak „a magyar ifjúság véres, gyönyörű küzdelme” készítette. Szerintem mégsem csupán egy ügyes

diplomata taktikája volt az az imádság, hanem egy menekülő ember segélykiáltása. Egész élete összefüggésében csak még inkább ez tűnik valószínűnek. Ő mindig újra messzire csatangolt el Istentől, sokat ártott az egyháznak, lelkésztársainak, Isten ügyének és persze önmagának, de előbb-utóbb mindig visszatért, visszamenekült Istenhez, aki őt mindig újra sarokba szorította. Halála előtt is ez történt vele, s talán abban a szárszói imádságos pillanatban is: megadta magát Istennek!

*

A konferencián kevesen tudhatták, hogy az iratot, amit Hernády Nándor felolvasott, nem ő maga, hanem sógora, Keken András írta, és pedig bizonyos feljegyzések alapján, amelyekről ugyancsak közvetlen emlékeim vannak.

1956. augusztus végén Dezséry László kibővített esperesi értekezletet hívott össze a szeptemberi lelkészkonferenciák előkészítésére. Nagy volt a meglepetésünk, amikor Muntag Andor és én, akik nem tartoztunk Dezséry bizalmi emberei közé, sőt köztudottan az „Ordass-tábor” oldalán álltunk, ugyancsak meghívást kaptunk az értekezletre. A konferenciákról nem sok szó esett. Annál több a készülődő Ordass-rehabilitációról. Dezséry bevezető előadásához alig szóltak hozzá az esperesek. Annál inkább a fiatal, velünk egykorú kollaboránsok, akik még Dezséryt is túllícitáló dühvel és durvasággal becsmérelték Ordasst és barátait. Volt, aki egyenesen hazaárulónak minősítette Ordasst. Egyre inkább az volt a benyomásunk, hogy itt összeesküvés folyik Ordass rehabilitációjának megakadályozására. Nem szóltunk, de jegyzeteltünk. Muntag Andor különösen részletes és pontos feljegyzéseket készített. Másnap a Deák téri lelkészi hivatalban találkoztunk, hogy átnézzük és egyeztessük jegyzeteinket, és megbeszéljük a továbbiakat. Váratlanul Weltler Jenő karnagy lépett be a hivatalba. Beszélgetésünket hallgatva és jegyzeteinket látva, azt kérte, hogy csak egy órára adjuk oda neki a jegyzeteket. Tudtuk, mi a szándéka, ezért azonnal odaadtuk. Ő pedig máris sietett azokkal a Márvány utcába és az egész anyagot átadta Ordass Lajosnak.

Az információ még idejében érkezett Ordasshoz. Rehabilitációs tárgyalásai során, amelyek már folyamatban voltak, többször is hivatkozott jegyzeteinkre. Keken András pedig ezek alapján írta meg azt a kritikai iratot, amit Hernády Nándor a konferencián felolvasott. Tudomásom szerint a felolvasásra más konferencián is sor került.

*

Ahogy 40 év múltán felidéződnek bennem ezek az események, elgondolodom a zseniális Andersen-mesén. Rab Zsuzsa átdolgozásában ez a címe: „A császár új ruhája”. Hernády talán más fordítást idézett. De – király vagy császár – oly mindegy! Valaki, aki látszólag a hatalom korlátlan birtokosa, valójában pedig a hatalom rabszolgája. Olyan, mint a horogra akadt hal: azt hiszi, neki sikerült elcsípnie a nagy csalit, és valójában ő függ kiszolgáltatottan a hatalom zsinórján. Nem érdekli az igazság. Csupán egy mércéje van: a hatalom megtar-

tása. Szánalmas figura! A hiú hatalomvágy tette azzá. De ő ezt csak akkor veszi észre, ha egyáltalán észreveszi, amikor már késő. Amikor már nincsen más lehetősége, mint tovább játszani a szerepet, a hatalom komédiáját. Andersen meséje is így fejeződik be:

„– Nincs is ruha a császáron! – rivalgott fel végül a tengernyi tömeg. A császár nagyon megütközött ezen, maga is úgy vélte, hogy igazat mondanak, de azt gondolta: „Most már tovább kell mennem, nem futhatok haza szégyenszemre!” És még peckesebben lépegetett fényes kísérete élén...”

Ő, hányan játszották már el ezt a szörnyű, torz játékot, világi uralkodók és egyházfejedelmek, rossz lelkiismeretet takaró, flegma göggel, nagyképűséggel, vagy, ami még ennél is rosszabb, megszólíthatatlan kövületté merevedett öngazsággal, ami másoknak sorsuk, egészségük összeroppanását jelentette, esetleg életükbe került!

*

Rosszul olvassuk azonban Andersen meséjét, ha csak az ünnepi menetben ruhátlanul lépdelő, egyszerre ellenszenves és nevetséges, piperkőc császárra figyelünk, s nem vesszük észre, hogy a nagy mesemondó tudatos szimbolikával formálta meg a császár környezetét is. Semmi kétség: ők legalább annyira felelősek a hatalom hazug játékáért, mint maga a császár!

Így a két csaló takács, akik az események tulajdonképpeni mozgatói. A mese ideológusai. Valójában nem szakemberei a takácsmesterségnek, csak műmelik azt. Viszont mesterei a másokat meghökkentő, zavarba hozó, elbizonytalanító és tévútra vezető hazudozásnak. Lehetőleg a háttérben maradnak, de ők magyarázzák a helyzetet és diktálják a feltételeket. Azt mondják, ők „olyan kelmét tudnak szőni, hogy a kerek világon nincs hozzá fogható. Nemcsak hogy páratlanul szép a színe meg a mintája, de van egy bűvös tulajdonsága is: akik méltatlanok a tiszttségükre, vagy buták, mint a föld, azok előtt láthatatlanná válik a kelme.” Cinikus nihilisták, akik visszaélnék az emberek hiúságával és hiszékenységével. Jól szórakoznak, de nem nevetik el magukat. Buzgón szövik a láthatatlan kelmét, a levegőt, a semmit, s közben tömik a zsebüket arannyal.

Ugyancsak részletező gonddal rajzolja meg Andersen a császár legfőbb hivatalnokait, az öreg minisztert, a főhópmestert, a rangos urakat, a császár uszályát vivő kamarásokat, vagyis az egész „válogatott, fényes udvari kíséretet”. Ők a nélkülözhetetlen „bizalmi emberek”, akik nélkül a hazugságot nem lehetne megvalósítani, még kevésbé fenntartani. Ha kimondanák az igazságot, azonnal kiderülne a csalás. De ők félnek a retorziótól, hogy igazmondásuk karrierjükbe kerül. Éppen karrierjük érdekében, amelyről nem képesek lemondani, inkább együtt hazudnak a hazugokkal. A csaló ideológusok és a hatalmi kábulatban pompázó császár mellett ők a legfőbb felelősök az egész gonosz játékért.

A teljes képhez ugyancsak nélkülözhetetlenül hozzá tartozik a pöre császár gyönyörű, új ruháját ünneplő sokaság is. A tömeg mindig is ilyen volt s ilyen marad: vak és befolyásolható. Nem az igazság érdekli, hanem az, hogy ki ad neki „cirkuszt és kenyeret”. Ezért vált át hamar a hozsannából a „feszítsd

meg!”-re. Lelke mélyén ugyanúgy a félelem irányítja, mint az udvari előkelőségeket. De ha oszladozni kezd a veszély, ha valaki már magára vette az igazság kimondásának veszedelmét és kockázatát, akkor akár üvöltöni is kész az igazságot egészen addig, ameddig a személyes felelősség elől elrejtő névtelenség takarója ér. Ugyanakkor nem mellőzhető történelmi tapasztalat, hogy a tömegnek e csúszó-mászó szinten való megtartása nem magának a tömegnek a szándéka, hanem a császárnak és környezetének érdeke és tudatos törekvése.

A mese egyetlen fénylő pontja az igazságot kimondó kisgyermek. Andersen – a magyar fordítás szerint – ártatlannak mondja. Ártatlan az, akinek még nem ártott, azaz akit még nem rontott meg a hazugság. Akit haszon vagy félelem nem befolyásol, amikor a valóságról beszél. Egyszerűen kimondja az igazat. Ezért boldogok a gyermekek s azok a felnőttek, akik mindig újra gyermekké tudnak lenni. Akik vállalják a bekiabálást, az ünneprontást, mert fontosabb számukra az igazság, mint a hamis uraságok hamis ünneplése. Boldogok akkor is, ha a mese vége, mint itt is, szomorú, sőt felháborító.

Talán nincs is Andersennek még egy meséje, amely ernyre csüggesztően, reménytelenül fejeződne be. Amikor végleg lelepleződik a hazugság, és senki előtt nem kétséges többé, hogy csalás az egész hajbókoló ünneplés, mert „nincs is ruha a császáron”, akkor a császár – s így végződik a mese – „még peckesebben lépegetett fényes kísérete élén, a kamarás urak pedig még buzgóbban vitték mögötte palástja uszályát – a levegőt.” Ó, ti kamarás urak, ti sunyi haszonlesők, akik a hiú hatalomvágy láncában vergődő, nevetséges bohóccá lett császárt nem szabadítjátok meg a hazugságtól, mert nem szánjátok, nem szeretitek, hanem tovább áltatjátok, s míg bókolva vizitek utána a semmüből szőtt palást uszályát, magatokban kinevetitek és megvetitek! Kamarás urak, akiknek az első elbukás után egy kisgyermek új alkalmat szerzett, hogy magatokat is megszabadítsátok a hazug hajlongástól, de ti csak még buzgóbban járjátok tovább a gonosz képmutatás útját, hogy kerülhetnétek el Isten ítéletét?!

Csakhogy, ha minden maradt a régiben, akkor felvetődik a kérdés: érdemes volt a kisgyermeknek kimondania az igazságot? Nem lett volna okosabb, ha hallgat? Andersen nem követi a gyermek további sorsát a mesében. De sok más „meséből” tudjuk, hogy az ilyen igazmondó felségsértők, ünneprontók mindig magukra vonják a hatalmasok és a hajlongó udvaroncok haragját. Érdemes volt?! Mielőtt bármit is válaszolnánk a kérdésre, fel kell ismernünk egy fontos körülményt: ez a szó: „érdemes”, hiányzik a gyermekek szótárából. Csak a felnőttekben található. Ugyanis ezzel a szóval kezdődik az igazság elárulása. „Aki az igazságból való”, az nem kérdez ilyet, ahogyan nem kérdezik a madarak, érdemes-e énekelni, nem kérdezik a virágok, érdemes-e illatozni, nem kérdezik a csillagok, érdemes-e a sötét éjszakában ragyogni. Csak énekelnek, illatoznak, ragyognak. Amíg élnek. Ilyenek a madarak, a virágok és a csillagok. És ilyenek a kisgyermekek...

Ezért mondja Jézus: „Bizony, mondom nektek, ha meg nem tértek, és olyanok nem lesztek, mint a kisgyermek, nem mentek be a mennyek országába!” (Mt 18,3).

Terray László

„Ordass-vita” Norvégiában

Amíg júliusban két hetet Erdélyben és Magyarországon töltöttem, „Ordass-vita” folyt Norvégiában, vagy másképp kifejezve: az „Ordass-kérdés” ismét napirendre került.

Előzménye volt a dolognak, hogy a Keleti Misszió (Norwegian Mission to the East) korábbi főtitkára, Lasse Traedal, hosszú cikket (ún. krónikát) írt a legnagyobb norvég napilapban, az *Aftenposten*ben, „Árnyékot vet a múlt az egyházközi munkára” címmel. A cikk Ordass Lajos arcképét is közölte. Traedal a tavaly lefolytatott „rehabilitációs eljárásból” indul ki. Közli az ítélet legfontosabb részeit, részletesen ismerteti Ordass Lajos kálváriáját, rámutat arra, mennyire megkésve jutott el a Magyarországi Evangélikus Egyház ahhoz, hogy elismerje Ordass Lajos második félreállításával kapcsolatos hibáit és mulasztásait. Végül azt is kimutatja, mennyire meghunyászkodóan viselkedett a Luthéránus Világszövetség a Kelet-Európában uralmon levő kommunista hatalmakkal szemben, mikor nemcsak „elfelejtette” Ordasst, de még „utódját” elnökvé is választotta 1984-ben. A cikkíró szerint a Norvég Evangélikus Egyháznak lépéseket kellene tennie az irányban, hogy az LVSZ nyilvánosan beismerje ezzel kapcsolatos mulasztásait és hibáit.

Ennek a cikknek a nyomán több norvég napilap kérdést intézett a Norvég Egyház külügyi hivatalának főtitkárához, Stig Utnehez. A Bergenben megjelenő *Dagen* c. napilap kérdésére Utne örömet fejezi ki a felett, hogy a magyarországi evangélikus egyház most rehabilitálta Ordass Lajost. De nem akarja kritikával illetni azokat, akik 12 éve elnökké választották Káldy Zoltánt vagy felszólítani az LVSZ-t, hogy sajnálkozását fejezze ki a történetek miatt. Ellenben *„közelebbi információkat kér a magyar evangélikus egyháztól, mivel ez az ügy elsősorban belső magyar ügy”*.

Nyílt levél

Június végén újabb cikk jelent meg az *Aftenposten*ben, a lap egyházi tudósítójától. Részletesen ismertet egy „nyílt levelet”, amelyet a Keleti Misszió elnöksége intézett a Norvég Evangélikus Egyház püspöki konferenciájához. Ebben felszólítják a püspököket, hassanak oda, hogy az LVSZ végre *„nyilvánosan számoljon fel saját meghunyászkodásával az Ordass-kérdésben”*. Az újságíró megkérdezte a bergeni püspök Olav Hagesaeter véleményét a dologról, de a püspök – „jellemezzen arra, mennyire kényes kérdéstről van szó”, – csak annyit mondott, hogy ezzel kapcsolatban kollegáival akar először beszélni és különösen is súlyt helyezne az egyház külügyi hivatala és Aarflot oslói püspök véleményére.

Ezzel indult el a lavina. Július 9-én a *Vårt Land* c. oslói napilap ismertette a „nyílt levelet” szembetűnő felírással és Ordass Lajos képével: *„Bocsánatot kell*

kérniök, hogy cserbenhagyják Ordass-t” – az LVSZ-re célozva. Aarflot püspök távollétében Halvor Bergan kristiansandi püspök véleményét kéri ki a lap. Szerinte a püspöki konferencia legközelebbi ülésén a kérdés bizonyára előkerül. „Ez a dolog vita tárgya volt, itt Norvégiában éppúgy mint az LVSZ-ben. De az eredményt nem akarom eltegezni”, mondta a püspök.

Másnap, július 10-én újabb cikk jelent meg a Vårt Landban, Gunnar Stålsett képével: „Stålsett Ordass ellenfelét támogatja”. A lap beszámol arról, hogy az LVSZ budapesti világggyűlésén 1984-ben Stålsett későbbi főtítkár „intenzív agitációt fejtett ki, hogy Káldy Zoltánt válasszák elnöké”. Odd Bondevik moldei püspök, a Norvég Missziótársaság akkori főtítkára, aki a norvég delegáció tagjaként jelen volt Budapesten 1984-ben, megerősíti ezt az információt: „Enyhén szólva csalódottan tapasztaltam ezt a működését. A magam részéről Káldy ellen szavaztam, több okból. Szerintem nem helyes gyakorlat az, hogy a vendéglátó ország egy képviselője automatikusan világszövetségi elnök lesz. Másodszor már akkor elég sokat tudtam Ordass Lajosról és tisztában voltam Ordass magatartásával valamint Káldy szerepével abban, ahogyan a hatóságok Ordass-t kezelték. De maga a világggyűlés alatt Káldyról kapott benyomásom is elég lett volna ahhoz, hogy nem rá szavaztam.” Bondevik püspök támogatja a javaslatot, hogy a norvég püspöki konferencia az Ordass-kérdésben intézzen felszólítást az LVSZ-hez. „Nem az a kívánságom, hogy bűnbakokat keressünk, hanem hogy tanulságot vonhassunk le a jövőre nézve.”

A lap megkérdezte Per Lønning volt bergeni püspök véleményét is. Szerinte egy semleges bizottságnak kellene megvizsgálnia az Ordass-ügyet. Ebben az esetben több személyre is kedvezőtlen fény esne. Egy ilyen vizsgálat lesújtó véleményt mondana az LVSZ akkori stábjáról, élén Mau akkori főtítkárral. Az LVSZ korábbi elnöke, Juva finn érsek is kemény ítélet alá esne. Az északi egyházak képviselőinek egy közös megbeszélésén a világggyűlés alatt Juva hosszú propagandabeszédet tartott Káldy megválasztása mellett. Lønning ugyanakkor határozottan védelmébe veszi Aarflot püspököt, aki kifejezetten Káldy jelölése ellen volt.

Gunnar Stålsett szerepe

Másnapra, július 11-ére a Vårt Landnak sikerült telefonon elérnie Stålsett volt LVSZ-főtítkárt. A cikk felirata: „Stålsett nem akarja kommentálni Káldy megválasztását”. Stålsett a világggyűlés alatt Káldy érdekében agitált, de nem akarja megmondani, miért. „Nem kívánom ezt kommentálni, – hangzik Stålsett rövid válasza.” Az újságíró tovább faggatja: „Annak fényében, hogy a magyar evangélikus egyház most rehabilitálta Ordass Lajost, s ezzel közvetve elismeri, hogy Káldy jogtalanul bitorolta a püspöki hivatalt, – nem lenne szükséges elismerni, hogy Káldyt nem lett volna szabad megválasztani?” – „Ehhez nincs kommentárom, – válaszolja Stålsett, aki arra sem akar válaszolni, hogy az LVSZ-nek sajnálkozását kellene-e kifejeznie Ordass Lajossal szembeni magatartásáért.” A cikk ismét hosszan összefoglalja Ordass Lajos életútját és jelentőségét a nemzetközi egyházi életben.

Ugyanaznapra, július 11-re az Aftenpostennak is sikerült elérnie Stålsettet

telefonon. „Stålsett vitatott püspök mellett agitált” – a hosszú cikk címe. Ebben összefoglalja a már nyilvánosságra hozott részleteket. „Nincs kommentár részemről. Most szabadságon vagyok, – mondja Stålsett az Aftenpostennek.” Bondevik püspököt az Aftenposten is meginterjúvolja. „Nem lehet megérteni és szörnyű dolog, hogy az LVSZ ezt a kompromittált egyházvezetőt elnökévé választotta. Hiszen mindenki tudta, milyen álláspontot képviselt.” Lønning püspök ebben az interjúban is megerősíti, hogy Aarflot Káldy megválasztása ellen emelt szót.

Másnap, július 12-én Ishmael Noko LVSZ-főtítkárral közöl interjút a Vårt Land. Noko elutasítja azt az állítást, hogy az LVSZ-nek sajnálkoznivalója lenne az Ordass-ügyben. „Miért kérné valaki, hogy az LVSZ fejezze ki sajnálkozását? A mi álláspontunk Ordass Lajosra vonatkozólag mindig is kristálytisztá volt. Nem tudom megérteni azokat, akik azt állítják, hogy haboztunk őt támogatni, mikor eltávolították a püspöki tisztből.” Rámutat, hogy az LVSZ határozottan támogatta Ordasst és továbbra is első alelnökének tekintette őt abban az időszakban, amelyre megválasztották.

A cikk utolsó részének felirata: „Stålsettnak Káldyra volt szüksége”. Káldy ellenjelöltje ugyanis a dán Bodil Sølling volt, s ha ő lett volna elnök, akkor Stålsettet nem választhatták volna utána főtítkárrá, mert mindkét tisztséget nem tölthették volna be ugyanabból a földrajzi egységből, a skandináv egyházakból való személlyel. A cikk ezzel a mondattal fejeződik be.: „Korábban ezen a héten Stålsett nem volt hajlandó kommentálni szerepét a választásokkal kapcsolatban.”

Önvizsgálat tanulságot ad

Július 12-én foglalkozik a kérdéssel a Vårt Land az „aktuális kommentár” rovatban, amely minden nap egy aktuális kérdést elemez és állásfoglalást tartalmaz. Ennek a rovatnak a cikkei aláírás nélkül jelennek meg, a szerkesztőség egyöntetű állásfoglalását tartalmazzák. A cikk ezt a következtetést vonja le:

„Mikor ez a kérdés most 12 év után újból előkerül, örülünk Bondevik püspök világos álláspontjának: alapos kivizsgálásra van szükség, nem azért, hogy bűnbakokat találjunk, hanem hogy új tanulságot nyerhessünk. A Lutheránus Világszövetségnek bizonyára nehéz volt egyensúlyt tartania az erős kommunista nyomás alatt álló keleti egyházakkal kapcsolatban. Az utólagos okoskodásnak vannak gyenge oldalai, de egy önvizsgálat világszerte tanulságot tartalmazhatna az evangélikus egyházak számára, hiszen most is vannak olyanok, amelyek önkényuralmakkal állnak szemben.”

Július 15-én kezdődik a hagyományos norvég „nyári közös szünet”, s a vita hangjai elcsitulnak. A norvég püspöki konferencia pedig évenként csak kétszer ülésezik, legközelebbi ülésük októberben lesz. A norvég társadalomnak erőssége a független, tájékozott sajtó, s ezt az egyházak is pozitívan értékelik. Noko főtítkár kijelentése aligha lesz az utolsó szó a norvég „Ordass-vitában”.

Ittész Gábor

Helyzetrajz a Magyarországi Evangélikus Egyházzól 1996-ban

*Referátum a Nemzetközi Ordass Alapítvány
kuratóriumának ülésén Erlangenben,
1996. május 13-án. (Az előterjesztés
német nyelven hangzott el.)*

A történelmi előzmények

Ha valaki meg akarja érteni a Magyarországi Evangélikus Egyház (MEVE) mai helyzetét, legalább nagy vonalakban ismernie kell az elmúlt évtizedek eseményeit.

1948 Magyarországon, mint a többi későbbi ún. szocialista országban is, a kommunista hatalomátvétel éve volt. Ekkor egy – ideológiájában és hatalmi törekvéseiben – totalitárius párt jutott uralomra az országban, nyilvánvalóan a jelenlévő szovjet hadsereg támogatásával. Ez a párt – nem is leplezetten – az élet minden területén érvényesíteni igyekezett uralmát. Nemcsak a politikában és a gazdaságban, hanem az oktatásügyben és a kulturális életben stb., és természetesen az egyház életében is. 1948 és 1956 között, majd az 1956-os forradalom után újból megtörtént a kommunista párt, ill. a pártállam hatalomátvétele a történelmi egyházak életében is, és pedig három vonatkozásban.

1. Félreállították a régi vezetőket. A MEVE-ben 1948-ban letartóztatták és börtönbe zárták Ordass püspököt, 1952-ben lemondásra kényszerítették Túróczy és Szabó püspököt. 1957–58-ban admirisztratív úton állították félre Túróczy, majd Ordass püspököt, akik 1956 őszétől egy időre visszatérhettek az aktív szolgálatba. Mindkét szakaszban ún. világi vezetők is osztoztak sorsukban. Az eltávolított vezetők helyett mindkét szakaszban a pártállam a neki megfelelő embereket tette a vezető pozíciókba. Így lett pl. püspök 1958 őszén Káldy Zoltán.

2. Az új vezetők révén a pártállam átalakította az egyház struktúráját és jogrendjét. 1952–53-ban a történelmi négy püspökség helyett kettőt alakítottak ki. 1952–53-ban megkezdtek az egyházi törvények átforgalmazását, 1966-ban pedig egészen új törvénykönyvet alkottak a centralizálás és a népköztársaságtól való függés jegyében.

3. A pártállam által támogatott egyházi vezetők az evangéliumtól idegen ideológiát dolgoztak ki és csempésztek be az egyházba. Így született meg és lett kötelezővé a 60-as évek közepétől az ún. diakóniai teológia. Aki ezt nem fogadta el vagy kritizálta, számíthatott az egyházvezetés megtorlására.

Az LVSZ 1984-ben Magyarországon Budapesten tartotta VII. nagygyűlését. A világ evangélikusságának, de sokaknak másoknak is a figyelme ekkor Budapest felé fordult. Azt, hogy a nagygyűlés egy szocialista ország fővárosában kerül magrendezésre, a moszkvai irányítású pártállami egyházpolitika diadalaként értékelte nemcsak az akkori egyházi, de a párt- és államvezetés is.

Volt azonban, aki a „kairost” látta meg a nagygyűlésben arra, hogy a világ evangélikussága előtt feltárja a MEVE belső nyomorúságát. Dóka Zoltán, a hévizgyörki (Magyarország) gyülekezet lelkésze az LVSZ vezetőségéhez intézett nyílt levelében drámai hangon mutatott rá a MEVE hivatalos teológiájaként deklarált diakóniai teológia tévтанításaira és a Káldy püspök által gyakorolt diktatórikus egyházkormányzás egyházromboló hatására.

Az LVSZ akkori vezetői azonban elutasították Dóka kritikáját, és a nagygyűlés hivatalosan nem foglalkozott a nyílt levélben foglaltakkal. Káldy püspök ugyan a kényes helyzetben újságírók előtt ígéretet tett, hogy a nagygyűlés után a MEVE-ben megvitatásra kerül a nyílt levél tartalma, ígéretét azonban nem tartotta meg. Sőt egy idő után újra a régi diktatórikus és fenyegető hangon nyilatkozott meg a MEVE-ben. Ez szolgáltatta a konkrét okot arra, hogy Dóka Zoltán egy lelkésztársával szervezni kezdjen (lelkészekből és laikusokból) egy olyan csoportot, amely a MEVE teológiai, lelki és strukturális megújulásáért tevékenykedik.

Ez a közösség hozta nyilvánosságra 1986 tavaszán a Testvéri szó c. iratot, amely helyzetelemzést, kritikát és programot tartalmazott. A csoport követkevens vonalához tartozó tagjai később még újabb írásokkal léptek az egyház nyilvánossága elé.

A reform hívei 1988-ban megalapították az Ordass Lajos Baráti Kört, amely nem csupán Ordass püspök teológiai-szellemi hagyatékának ápolását és megismertetését tűzte ki célul, de elkötelezte magát a MEVE megújulásáért való munkálkodásra is. 1989-ben megindították a Keresztyén Igazság c. folyóiratot, amely Magyarországon az egyetlen független kritikai és teológiai evangélikus folyóirat. A reformmozgalom az OLBK keretében igen jelentős könyvkiadói tevékenységet is folytat. Mindennek a hatása azonban kétségtelenül igen lassan mutatkozik meg a MEVE életében. Ennek okairól kell még szólni a következőkben.

A pártállami tényezők továbbélése: törekvésük hatalmuk megőrzésére és a gyökeres reformok megakadályozására

1986–87-ben, Káldy püspök betegsége alatt, majd halála után a még uralmon lévő pártállami vezetés a Káldy-stáb embereit juttatta vezető pozíciókba. A cél nyilvánvalóan az volt, hogy a Káldy kiválásával támadt vákuumban ne érvényesülhessen a radikális megújulást szorgalmazók hatása. A Káldy-garnitúra

emberei között kialakult hatalmi harc hozott bizonyos személyi változásokat 1987 és 90 között, s ezt a győztesek bel- és külföldön a megújulás jeleként próbálták értelmezni. Csupán arról nem beszéltek, s nem beszélnek ma sem, hogy ők maguk is kiszolgálói és haszonélvezői voltak a pártállami érának, és hogy a pártállami vezetés kegyeiből jutottak vezető pozícióba. Helyzetüket sajnos erősítette a Testvéri szó közösség néhány tagjának átállása is.

Az így kialakult „új” vezetőség – saját reformjellegének igazolására – előszeretettel hivatkozott az egyházi élet megelevenedésére, mint amit ők tettek lehetővé. Az igazság azonban az, hogy a politikai fordulat, a népköztársaság megszűnése, a szovjet csapatok kivonulása hozott szabadságot az országnak, s ez hatott ki az egyház életére is. Ezért váltak szabaddá és szaporodtak meg az egyházi alkalmak (konferenciák, hitoktatás az iskolákban, egyházi óvodák és iskolák működhetnek stb.), de ez a politikai fordulat eredménye, és nem az egyházi vezetők érdeme.

A MEVE vezetői a politikai fordulat utáni időben meglehetősen sokszor beszéltek a régi rendszerben elkövetett bűnökről és a bűnbánat szükségességéről. Születtek is különböző bűnbánó nyilatkozatok. Ezek azonban nem egyszer úgy fogalmazódtak, mintha mások bűnét vallották volna meg bennük, és egyik ilyen nyilatkozatot sem követte soha senkinek a lemondása. Másrészt teológiailag tévesen összekeverték a *iustitia coram Deo*-t és a *iustitia coram hominibus*-t, amikor a felelősséget azzal háritották el, hogy „mindannyian bűnösök vagyunk”, s így egyenlőséget tettek a törvénytelenéget elkövető és áldozata közé, a kollaboráns és a meghurcolt közé.

Különösen leleplező az, ahogy a rehabilitációk kérdését kezelték és kezelik. Meghirdették a rehabilitációt, de nem hozták nyilvánosságra a hivatalosan rehabilitáltak nevét. Sőt magukat az érintetteket is csak jóval később értesítették, nem utolsósorban annak hatására, hogy a Ker. Igazság nyilvánosságra hozta a titkos névsort.

Itt külön kell szólni arról, ahogy Ordass püspök rehabilitációját intézték. Ezt a családnak kellett kérnie, mert nem volt egyházi szerv, amely kezdeményezte volna az ügyet. És amikor hosszú halogatás után végre 1995. október 3-án a déli kerületi bíróság tárgyalta az ügyet, az ügyészi előterjesztés ellenére a felelősöknek csak egy részét nevezték meg, s elhallgatták például Káldy Zoltán nevét. Továbbá a bíróság tulajdonképpen mentegeti az ügyész által elmarasztalt 1990-es kerületi és országos presbiteri határozatokat, amelyek pedig valójában elkenették Ordass püspök rehabilitációjának problémáját. Ugyancsak az ügyészi javaslat ellenére nem mondták ki azt sem, hogy Dezséry és Káldy törvénytelen püspökei voltak a MEVE-nek. Így az ügy elintézése felemás és képmutató lett.

Ordass püspök rehabilitációjának van azonban egy szélesebb kört is érintő vonatkozása, amiről ebben az összefüggésben még szólni kell. Véleményünk szerint ugyanis meg kellene nyilatkoznia az ügyben Genfnek, az LVSZ hivatalos szerveinek is. Nekik is „rehabilitálniuk” kellene az egykori alelnököt, Or-

---

dass Lajost, sőt az egész MEVE-t is, hiszen Ordass Lajos mint a MEVE püspöke lett az LVSZ alelnöke, s el kellene határolódnunk a törvénytelen püspök, Káldy elnökké választásától. Amíg ez nem történik meg, addig nem tekinthető lezárt-nak Ordass rehabilitálásának ügye. Talán éppen az Ordass Alapítvány lehetne kedeményező ebben a kérdésben.

Jellemző az is, ahogy a MEVE vezetősége a reformmozgalom oldaláról megfogalmazott javaslatokra reagált és reagál. „Struktúráján kívüliekkel nem tárgyalunk”, „hozzászólni lehet, beleszólni nem”, ez volt többször is megfogalmazott álláspontjuk.

Hosszú halogatás után összehívták a zsinatot, amely a MEVE törvényhozó testülete, de a püspökök és az országos felügyelő minden erejükkel késleltetik az igazi strukturális reformokat. Lassan letelik a hat esztendő (a zsinat időtartama), s a legfontosabb strukturális kérdés még nem oldódott meg.

Gátolják az egyház erkölcsi tisztulását is, amikor a püspökök visszatartották a lemondástól a pornókönyv-botrányba keveredett országos felügyelőt. Láthatóan minden erővel hatalmuk megőrzésére törekednek.

Káldy annak idején a MEVE hivatalos teológiájának deklarálta az ún. diakóniai teológiát. A jelenlegi vezetőség mind a mai napig nem dezavualta ezt. Egyszerűen hallgat erről a kérdéstről.

Hogyan tovább?

Ahogy a MEVE jelenét nem lehet megérteni a múlt – legalább vázlatos – áttekintése nélkül, a „hogyan tovább?” kérdésre sem lehet jó feleletet adni, ha nem számolunk azzal, hogy a MEVE-t ma is a pártállami idők teológiai, lelki, erkölcsi, jogi és strukturális rombolása jellemzi.

A politikai fordulat előtti időben kompromittálódott lelkészek és laikus vezetők nyilvánvalóan támogatják a felső vezetést, s ellene vannak a radikális reformoknak, hiszen azoknak személyi feltételeit a vezetők leváltásával lehetne megteremteni. Lelkészek és világiak egy része pedig visszahúzódik a lelki szférára, s részben érdektelen pl. a strukturális kérdésekkel szemben, részben azt vallja, hogy azok majd akkor fognak megoldódni, ha a gyülekezetek tagjai és vezetői mind lelki ébredésen mennek át.

A politikai fordulat utáni első kormányzat, amely a kommunista hatalomátmentést a politikai-gazdasági életben sem tudta megakadályozni, nem akart beleavatkozni az egyház életébe, s így akaratlanul is legalizálta a pártállami időkből örökölt egyházi vezetést. A mostani kormányzatot pedig biztosan nem bántja az egyház nyomorúsága.

A külföldi hittestvérek és egyházi vezetők sokat, nagyon sokat segíthettek volna egyházunkon. Ha úgy tettek volna, mint 1956 nyarán, amikor az EVT végrehajtó bizottságának magyarországi ülésén keményen harcoltak Ordass püspök rehabilitációjáért, s nem azt várták, hogy az itthoni gyenge ellenzék érje

---

el azt. Vagy ha úgy tettek volna, mint a nyugatnémet püspöki konferencia, amely 1984 őszén elérte, hogy Káldy leállítsa a Dóka elleni fegyelmet. De nem ezt tették és ma sem ezt teszik. Tárgyalnak a MEVE tkp. illegitim vezetőivel, mintha minden rendben lenne az ő státuszukát illetően. Azt sem monták nekik, amikor a népköztársaság megszűnése után (1989. okt. 23.) egyházunk is jogi vákuumba került: üljetek le tárgyalni a reformerekkel, mert különben sem jogilag, sem erkölcsileg, sem anyagilag nem támogatunk benneteket. Sőt minden anyagi támogatást is csak a „hivatalos vezetőségen” keresztül adtak és adnak, s nem gondolják meg, hogy a vezetők ennek szétesztásával is a saját hatalmukat és pozíciójukat stabilizálják. Komolyan kellene venni, hogy minden gesztus a mai vezetők felé kárt okoz a reformnak és valójában a MEVE-nek, mert késlelteti a megújulást.

Ami az OLBK-nak és a Keresztyén Igazságnak a reformokat elősegítő hatását illeti, meg kell őszintén mondani, hogy ez – éppen a fent vázolt körülmények miatt – nagyon erőtlén. Van egyetértés és pozitív fogadtatás, de emellett megfigyelhető egy tudatos elzárkózás is a konzekvenciák miatt kellemetlen reformgondolatoktól. Talán csak a legifjabb generáció egy részében figyelhető meg a legutóbbi időben komolyabb érdeklődés és nyitottság az általunk képviselt kritikai és reformgondolatok iránt. Feljűk külön is szeretnénk erősíteni a kapcsolatokat.

Végső reménységűnk azonban az az Isten, aki a kövekből is tud fiaikat támasztani (Mt 3,9), s aki otthon és külföldön is fel tudja ébreszteni a felelősséget sokakban a MEVE igazi megújulása iránt.

Luther a keresztségről:

„A keresztségben mindenkinek az ajtaja elé viszik azt a kincset és orvosságot, amely elnyeli a halált és minden embert életben tart.

Úgy kell a keresztséget tekinteni és hasznunkra fordítani, hogy az erősítsen és vigasztaljon minket, ha a bűn és a lelkiismeret szorongat: Mondjuk ilyenkor azt: „De hiszen én mégis csak meg vagyok kereszttelve! Ha pedig meg vagyok kereszttelve, akkor az anyám az ígéret, hogy üdvözülöm kell és testem lelkem elnyeri az örök életet!”

(Nagy Káté).

id. Magassy Sándor

Egyháztörténet mozaikcserepeken

– Gondolatok a „Nem voltam egyedül” c. interjúkötettel kapcsolatban –

A Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Szövetség (MEVISZ) kiadásában 1995-ben jelent meg egy szép kiállítású kötet „Nem voltam egyedül” címmel. A 302 oldalas könyv beszélgetéseket rögzít evangélikus személyiségekkel. Világossá teszi, hogy az olvasó szubjektív szemléletű megközelítésben találkozik egyházunk közelmúltjának eseményeivel. Olyan tanúk szólnak meg, akik átértékelték a történeteket, nem csak hallottak róluk, vagy kutatták azokat. Olyan tanúkról van szó, akik különböznek egymástól hivatásukat és élethelyzetüket, teológiájukat és kegyességüket tekintve, valami azonban összeköti őket. Van közöttük lelkész, jogtudós, és orgonaművész, van aki élethivatását alig gyakorolhatta és van, akinek egész életét kitöltötte a választott szolgálat. Közülük még a legfiatalabb is betöltötte már a 75. életévét s a hosszú út általában sajátos ívelésűnek nevezhető. Közös vonásuk azonban mindent átszínez, mert nem az eltéréseket, hanem a döntő azonosságot érzékelteti. Ordass püspök csendesen ujjongó prégikációs mondata személyes hitvallásként szólal és szólít meg. A „nem voltam egyedül!” jelzi, hogy nem csupán sorstársak szólnak meg, hanem olyanok akiknek közösségük volt és van Istennel és Isten népével egyaránt. Alighanem ez a személyes hangütés eredményezi, hogy nemcsak érdeklődéssel, hanem együttérzéssel is olvassuk az interjúkat, melyek dr. Cserháti Péter, Fabiny Tamás, Hegedűs Attila, Ittész András, ifj. Zászkaliczky Pál és a kötetet szerkesztő Mirák Katalin munkája nyomán jöttek létre.

Rendkívül fontosak a kísérő információk. Nélkülük talán félre siklanék a jószándékú vezéreszme értékelése, egyáltalán meglátása. Lehetne gondolni, hogy valamilyen emlékmű készül, melyre több-kevesebb „hitvalló”, „példakép”, „az ellenállás szimbóluma” kerül, leginkább önmaga által megformált hősi pózns merevítetten. A vallomások visszafogottsága azonban világos cáfolat e feltételezésre. Lehetne gondolni, hogy a nehéz évtizedek harcossága a kiemelendő vezérmotívum. Ám ezt a gondolatot is lehetetleníti az a tény, hogy nemcsak börtönökkel, koncentrációs táborokkal, nyílt és burkolt üldöztetésekkel találkozunk a vallomásokban, hanem olyan életűtől is, melyben a megbélyegezettségnek, kirekesztettségnek, hányattottságnak nyomát sem találjuk. Lehetne gondolni, hogy lelkes fiatalok az évtizedeken át tűzvonalban harcoló klerikusokat kívánják megismerni és bemutatni az utókornak. De ezt a feltételezést is cáfolják a megszólítottak, mivel a lelkészek mellett laikus testvérek is találhatók. Úgy érzem: jól van ez így! A vallomások tükrében így válik hitelessé és igazán izgalmassá az elmúlóban levő? korszak képe. Nagyon fontos végül arra felhívni, hogy a kötet a szerkesztők szándéka szerint egy sorozat bevezetője csupán. További tanúk következnek emlékeikkel. Ernek az írásnak tisztas szereplőit tehát ne illesse más minősítés, mint ami a legkedvesebb számomra: „testvéreink” ők a hit harcában, Isten megtartó hűsége naponkénti tapasztalásában. Ezért értelmetlenné válik az a kérdés, hogy mennyiben szólnak

meg „hiteles emberek”, mert a mondarivalót nem az ember, hanem Isten hitelesíthető egyedül. Ezért nem zavaró a vallomások óhatatlan szubjektivitása, a talán itt-ott felvillanó tévedések, töredékességek jelenléte, mert hiszen tudjuk, hogy a kincsünk cserépedényben van elhelyezve (2 Kor 4,7), s hogy végső soron a „kincs” az igazánfontos nem a cserépedény.”

Persze azért a pontosság is lényeges. A kötet egyik legértékesebb vonása, hogy a szerkesztés munkájába belekerült a dokumentálhatóság szempontja. Az természetesen lehetetlen – de szükségtelen is – volna, hogy a visszaemlékezések valamennyi mozzanata alá lábjegyzetek kerüljenek. A lényeges állítások azonban általában konfrontálódnak a történeti kutatómunkát igénylő dokumentációs anyaggal. Ennek a módszernek kettős haszna van: egyfelől rámutat az egyéni sorsalakulás valóságtartalmára, másfelől megmutatja, hogy a sokszor hihetetlennek tűnő események beleférnek a nagyobb összefüggésekbe és az alig mérhető emberi kiszolgáltatottságot a félelmetes realitások talajára helyezik. A figyelmes olvasónak feltűnhet például, hogy egyes évek milyen jelentősek az elnyomások kiteljesedése szempontjából: egy „1958”, vagy „1959”, vagy 1964 szinte esetleges történései miként jutnak közös nevezőre egymástól sokszáz kilométerre élő és szolgáló testvérek meghurcoltatásában, s hogyan mutatják meg a diktatúra félelmetes arculatát a mondvasínált bűnökree lesújtó koncepciók eljárások indításában és végrehajtásában.

Értékes a kötetben megjelent összefoglaló tanulmány is. A XX. század fájdalmas magyar valósága, – s benne egyházunk nehéz sorsalakulása – bontakozik ki belőle, s jó keretétül szolgál egyszersmind a kötetwnt interjúinak is. Kérdés azonban számomra, hogy szerencsé-e az az egyébként megszokott korszakolás, amely a háborúvesztő 1945-ös évet egyházi szempontból is döntően fontos határkőnek tekinti. Az még elfogadható volna, ha nyomatékos hivatkozás történnék a politikai helyzet átalakulására. Valóban végetér ugyanis a Horthy-rendszer, s valóban elkezdődik valami új a politikában és a társadalomban. Igaz, a Nemzetközi Ellenőrző Bizottság – és azon belül a Szovjetunió domináns szerepvállalása – a polgári demokratikus átalakulást kezdettől fogva inkább gátolja, semmint segíti, mégis elmondható, hogy az 1945-1948 közötti idő népünk ritka jó korszakai közé tartozik. De még itt is – nem véletlenül – kiemelkedik az 1948-as év, „a fordulat esztendeje”, mely a kommunista diktatúra erőszakos bevezetésével járt, s melyben az egyházak radikális elnyomása is napirendre került. A „cezurat” épen ezért nem 1945-nél, hanem 1948-nál húzám meg. A politikai történések nyilvánvalóan befolyásolják az egyházi események alakulását, de a hatások később jelentkeznak és válnak meghatározó jelentőségűekké. Ordass Lajos püspök és Vargha Sándor főtitkár koncepciók pere, a püspök közvetlen munkatársainak erőszakos félreállítás 1948-ra datálódik, ámde egy olyan – egyházi sztuverinitást felszámoló – folyamat megy végbe, melynek csak kezdőve 1948, kiteljesedése az 1952-es zsinattal valósul meg.

Tanulságos az a felismerés is, hogy a diktatórikus rendszer még a különböző politikai engedményei időszakában, fellazulása, „elpuhulása” idején is mereven megőrizte egyházellenességét, mérhetetlen gyanakvását mindazzal szemben, ami Isten ígéjével, hittel és vallásossággal összefügg. Külön kiemelendő, hogy míg egyfelől a politika és ideológia hivatalosan „emberközpontúnak” deklarálta önmagát, s ennek szolgálai utánzásával egyházunkban is kialakult a Káldy püspök nevével

fémjelzett „diakóniai teológia” a maga konformizmusával és antropocentrikus nézetrendszerével, addig másfelől olyan embertelenségeknek sorozata következett be, mely eladrig egyáltalán nem fordult elő egyházunk történetében. (Kiemelkedően döbbenetes példák ebben a vonatkozásban Böröcz S. és Kendeh Gy., de részben még Buchalla Ö. is). Isten megtartó csodáját látom abban, hogy egy életet, sőt családot megnyomorító gyáva döntéssorozat ellenére az érintettek „nem hagyták el a maguk gyülekezetét” (Zsid 10,25) hanem megmaradtak abban a közösségben, sőt a lehetőségek korlátain túllépve vállalták és végezték szolgálatukat ott, ahová Isten állította és elhívta őket. Ha a zsidókhöz írt levél ismeretlen szerzője nem félt leírni a 11. fejezetet, akkor nekünk sincs okunk arra, hogy takargassuk: hitébresztő és hitméllyítő jellege van az olyan vallomásoknak, melyekből kiderül, hogy Istenünk megtartó és beákésséget adó Úr, s hogy mindezt nem a külső körülmények, de nem is a belső erőforrások, hanem egyedül Ő biztosítja számunkra.

Akik a XX. század első harmadában élt és szolgált kiváló egyháztörténészünk, Payr Sándor teológiai tanár munkásságát ismerik, tudják értékelni azt a hatalmas kiegészítő apparátust, melyet például a Dunántúli evangélikus egyházkerület történetének első kötete végéhez kapcsolt, s melyben személyével együtt. Hasonlóval találkoznak ennek a kötetnek végén is. A munka nagyon jelentős és nagyon nehéz. Hibák pedig a legkönnyebben előfordulhatnak benne. Egy ilyenre szeretném felhívni a figyelmet. Előre bocsátom, hogy néhai Kamer Károly professzorom mondanása szerint azt apostoli bizonyoságtétel állandó kontroll alatt volt, mert hiszen Palesztina nem volt olyan nagy kiterjedésű, hogy az egyes eseményeknek ne legyenek szem- és fültanúi. Nem lehetett tehát „akármit” hirdetni, csak azt, ami megtörtént. Itt is kortársaink szólalnak meg, s kortársak ellenőrzik valomásaikat. Természetesen a legközvetlenebb résztvevőkön kívül nincsenek abban a helyzetben, hogy pontosan lemérhessék a közlések valódiságát. De vannak helyzetek és események, melyek kontrollálhatóak, s a sok kis részlet összeállhat cákfolthatatlan valósággá. Így utalok egy olyan részletre, mely önmagában jelentéktelennek mondható ugyan, de a nagyobb összefüggéseket figyelembe véve jelentőssé válhat.

A Névregiszter két ízben szerepelteti nevemet. Egyik a Botta Istvánnal készült interjú apró részlete: Egy soproni segédlelkész közli a püspöki intézkedés negatív hatását egy nyugatdunántúli kisgyülekezet és egy szolgálattelvő életében. A közlés helyes, mint közvetlenül érdekelt, megerősíthetem közel négy évtized elteltével. A másik hivatkozás azonban Tekus Ottó emlékezései között szerepel a Celledömölkön hetenként tartott lelkészi magánösszejövétel”, melynek résztvevői sorába én is beletartoztam, a főszöveg azonban nem említi meg. A közvetlen celledömölkli szomszédság részletes felsorolását az „és mások” részletes felsorolását az „és mások kitétel követi. Kár, hogy lemaradt a név és a hozzá tartozó hely jelölése. Éveken keresztül ugyanis a celledömöltkől mintegy 40 kilométerre fekvő Takácsiból motoroztam el minden, hogy egy melegszívű, értékes gondolkodású, egymást és a szolgálatot segítő testvéri közösségben tölthessek csaknem, egy teljes napot. Azt is hangsúlyoznom kell, hogy valószínűleg valaki feljelentette rendszeres összegyűlékezésünket az ÁEH-nál, püspöknél egyaránt, melynek következtében volt alapja a felsőbb helyek gyanakvásának. Együttléteink alkalmain ugyanis nemcsak az elkövetkezendő vasárnap igehirdetési anyagával foglalkoztunk, hanem szinte mindig megtárgyaltuk egyéb időszerű kérdéseinket, szolgálati rendünket, helyettesítése-

ket, személyes és gyülekezeti gondjainkat. Hetenként átéltük, hogy „nem vagyunk egyedül, s hogy a „tesvérszív-dobogás milyen nagy kegyelem”.

Úgy gondolom, hogy a nemes kezdeményezésnek használunk akkor, ha a szerkesztők tudomására hozzuk a megtalált nyomdahiabákat, vagy pontatlan emlékek-zések következtében előállott tévedéseket.

Egyháztörténet mozaikcserepeken. Önmagában mindegyik töredék csupán. Együtt azonban olyan képet formál életszerűen a történelmet nem madártávlatból, hanem emberközelségből szemlélve, melyre kortársaknak és utókornak egyaránt múlhatatlanul szüksége van.

Hálás vagyok Istennek a kötetben kapott értékekért, s reménységgel várom a folytatást. Biztos vagyok abban, hogy „nem vagyok egyedül”.

Zusammenfassung

Die Meditation von Bischof Ordass spricht die Kranken an, die überall zu finden sind. – Die im Friedhof stattgefundene Gedächtnisfeier hob die Situation der Kirche von 1966 hervor. – Nach der letzten Synodensitzung verbreiteten sich unterschiedliche Informationen. Wir möchten die in Wort und Schrift bekannt gewordenen Aussagen mit wesentlichen Äusserungen ergänzen. Jedes der diesbezüglichen Schreiben ist aufmerksamen Lesens wert. Die weitere Arbeit der Synode ist ganz ungewiss geworden, denn sie konnte die wichtigste Frage nicht lösen. Neuer Wein kann nicht in alte Schläuche gefüllt werden. – Die gesetzgebende Arbeit der reformierten und der evangelischen Synode stellt interessante Unterschiede fest. – Die in Norwegen entstandene Ordass-Debatte interessiert nicht bloss unsere Kirche in Ungarn, sie berührt in moralischer Hinsicht auch den Lutherischen Weltbund. – Die Rezension von Sándor Magassy sen., gibt ein Mosaikbild der Kirchengeschichte der vergangenen 50 Jahre.

Summary

The meditation from Bishop Ordass is adressed to the ill. We find them everywhere. – The remembrance held in the cemetery emphasizes the situation of the church in 1966. – Quite mixed news got around about the last session of the synod. We would like to add some important reports to the accounts spreading around in words and in writing. Each writing on this topic is worth attentive reading. The further work of the synod has become quite unsure since the most important question has not been solved. The new wine cannot be put into old skin. – There are interesting differences between the legislative work of the calvinist and lutheran Church – The ORDASS-argument arising in Norway is not only interesting for our church in Hungary, but also concerns the LWF from a moral aspect. – In his book review Sándor Magassy senior hands over the church – history of the past 50 years in mosaic bits.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Boleratzky Lóránt dr. egy. magántanár	Budapest
Dóka Zoltán D. ny. lelkész	Bag
Herényi István dr. ny. ügyvéd	Budapest
Ittész Gábor gyűl. lelkész	Győr
† Keken András dr. lelkész	Budapest
id. Magassy Sándor ny. lelkész	Sikátor
† Ordass Lajos D. püspök	Budapest
Rözse István lelkész	Budapest
Terray László D. ny. lelkész	Norvégia
Törös László dr. ügyvéd	
Valentinyi Károly ügyvéd	Mezőberény
Zászkaliczky Péter gyűl. lelkész	Budapest

Terjesszük k i a d v á n y a i n k a t :

Ordass L.	–	A keresztfa tövében. Nagyheti áhitatok.	100,- Ft
Ordass L.	–	Vádirat. Korrajz.	40,- Ft
Ordass L.	–	Jó hír a szenvedőknek. Prédikációk	250,- Ft
Ordass L.	–	Nem tudok imádkozni.	100,- Ft
Ordass–Giertz	–	Házát kősziklára építette. Elbeszélés	150,- Ft
Ordass–Giertz	–	Hithől élünk. Elbeszélés.	200,- Ft
Ordass–Loy	–	Te vagy reménységem. Imakönyv.	100,- Ft
Ordass–Lyngar	–	Fáklya. Ifjúsági áhitatkönyv.	300,- Ft
Terray L.	–	Nem tehetett mást. Ordass L. életútja	100,- Ft
Scholz L.	–	Tisztítsd meg szívedet.	80,- Ft
Sholz L.	–	Két sugárzó igazgyöngy. Írásmagyarázat	120,- Ft
Ritter–Tekus	–	A lelkipásztor imádsága	100,- Ft
Sólyom J.	–	Hiszem – tudom. Bevezetés.	220,- Ft
Virágh J.	–	Luther Márton önmagáról. 5. kiadás	350,- Ft
Luther M.	–	14 vigasztaló kép.	150,- Ft
Botta I.	–	Dévai Mátyás, a Magyar Luther.	100,- Ft
Vajta V.	–	Hit és élet összecsengése. Előadás.	40,- Ft
Jung E.	–	Hogyan vezessem a vas. iskolát?	250,- Ft
Kapi B.	–	Isten hárfása. Gerhardt Pál élete.	150,- Ft
Marothy J.	–	Szegények szíve. Novellák.	400,- Ft
Boleratzky L.	–	Az evangélikus egyházjog. I.	300,- Ft
Boleratzky L.	–	A miskolci evangélikusa jogakadémia.	40,- Ft
Boleratzky L.	–	A miskolci Jogakadémia tanárai.	200,- Ft
Kendeh Neuwmann	–	Jöjj Jézushoz!	100,- Ft
Dóka Z.	–	MÁRK EVANGÉLIUMA. Kommentár	1.200,- Ft

„Keresztyén Igazság” évi előf. 400,- Ft + portó 1 szám 100,- Ft Külf. 10 DM

Megrendelhető:

Ordass Lajos Baráti Kör

1114 Budapest, Bocskai út 10.

(olvasható címet kérünk): .....

A címváltozás bejelentését kéri a Kiadóhivatal.